

COMPENDIUM
INSTITUTIONUM
D. JUSTINIANI
IMPERATORIS
LIBER IV.

TITULUS I.

De obligationibus, quæ ex delicto nascuntur.

1767 **D**elictum in genere est libera, & exterius sensibilis transgressio legis Divinae, vel humanae. Ita Gletle Tom. I. Jurisp. terrib. p. 1. cap. un. §. 1. Ratio est: quia in sensu Juris delictum consideratur, aut ad effectum restitutionis, in foro externo faciendæ, aut ad poenam temporalem infligendam. Unde

1768 Sequitur 1. Incautam bombardæ explosionem, quâ homo occisus est, habere rationem delicti Juridici; Franz. h. t. p. 1. §. 4. n. 6. Ratio est: quia hæc cædes explosenti est indirectè

voluntaria, cum explosio, ex qua ipsa est secuta, directè sit intenta.

Sequitur 2. Cogitationes in 1769 sola mentis operatione subsistentes, in foro externo nullam poenam mereri. L. 18. ff. de poenis. Boehm. de delict. privat. n. 2. Ratio: quia hæc regulariter neque privatum neque publicum lædunt.

Dixi: In sola mentis operatio 1770 ne subsistentes: nam conatus, in actum externum deductus, atque ad delinquendum directus, ab omni poena liber non est. laud. Boehm. n. 3. Ratio: quia

talis conatus est sensibilis legis transgressio.

1771 Sequitur 3. Actus quosdam malos esse intrinsecè sed radicaliter, hoc est: exigere ab Autore naturæ DEO T. O. M. prohiberi. v. g. omnia delicta contra præcepta Decalogi (excepto præcepto de Sabbatho sanctificando) at formaliter malos esse non aliter, quam per relationem ad legem prohibentem. Franz. loc. cit. n.

1772 Delictum 1. abicit in verum, quod ex præresi delinquentis committitur, Boehm. loc. cit. n. 14. aut prout explicat Franz. loc. cit. n. 9. stante aut directâ, intentione alterum lædendi, aut viâ damno non sufficienter præclusâ, & delictum quasi tale, seu factum, ob quod Jura cuidam culpam impurant.

1773 Delictum 2. dividitur in publicum, & privatum, illud est, quo Resp. principaliter læditur, v. g. homicidium, hoc, quod interesse privatum tantum offendit, v. g. injuria. Lauterb. ad ff. de privat. delict. §. 9. Delicti privati quatuor sunt species, furtum, rapina, damnum injuriâ datum, & injuria.

Prima itaque species delictorum privatorum est furtum, seu delictum privatum, quores aliena, invito domino, lucri causâ fraudulentè contrectatur. Ita Lauterb. ad ff. de furtis, §. 3.

Unde Colligis 1. Furtum 1775 apud Romanos esse delictum privatum, quia censebatur tantum privatum interesse lædere, at hodie est publicum Brunnem. proc. Inquisit. cap. 9. n. 28. Ratio est: quia pro ratione quantitatis hodie furto pœna publica laquei est præfinita.

Colligis 2. Per rem alienam 1776 quoque intelligi jus quodcumque alteri competens Boehm. loc. cit. n. 8. Ratio est: quia etiam hoc casu furti essentia concurrat.

Colligis 3. Furtum non fieri, 1777 domino consentiente, hoc est: sciente, & sponte patiente, Boehm. ad ff. de furt. n. 10. Ratio est: quia eo casu dolus, ad furtum necessarius, abesse videtur.

Colligis 4. Furtum non com- 1778 mitti ab eo, qui injuriæ causâ januam effregit, ita ut inde res aliquæ ablatae sint, Franz. b. t. p. 2. n. 7. Ratio: quia hoc factum

Etum positum non est lucri faciendi gratiâ.

1779 Colligis 5. Furtum non patrat constitutus in extrema necessitate. Ratio est: quia in tali non est fraus, neque dolus, cum propriæ & extremæ necessitati intendat subvenire

1780 Furtum dispescitur 1. In manifestum, & non manifestum, prius est, in quo fur cum re furtiva deprehensus est, antequam ad locum, pro itinere illius diei destinatum, pervenerit, seu *welcher auf frischer tacht er giffen* Lauterb. ad ff. de furt. §. 7. Posterius est, in quo fur prius non est inclamatus, vel diffamatus, aut deprehensus Lauterb. loc. cit. §. 9.

1781 Poena furti manifesti est poena quadrupli, at non manifesti est dupli. §. 5. *Inst. b. t. Boehm. ad ff. de furt. n. 13.* Ratio est fore: quia JCI Romani crediderunt majorem turis manifesti audaciam graviori poenæ esse subjiciendam. Ubi

1782 Petes: in quo stet poena dupli, & quadrupli; Resp. 1. Si verò domino res sit ablata, geminandum, hoc est: duplicandum aut quadruplicandum est

verum rei ablatae pretium. *Brunnem. ad L. 74 ff. de furt.* Ratio est: quia vero domino verum rei pretium abest. *Vid. §. 19 de actionibus.*

Resp. 2. Si bonæ fidei possessoris res sit ablata, duplicandum vel quadruplicandum est interesse. *Brunnem. loc. cit.* Ratio est: quia bonæ fidei possessori tantum solum abest, quanti ejus interest. Ubi

Notandum est, hanc poenam hodie eo casu cessare, quo poena capitalis locum habet. Ratio est: quia pro eodem delicto duplex poena infligi nequit. Non obstante *Ord. Crim. Carol.* præcipiente, observari differentiam inter furtum manifestum & non manifestum, quia intelligenda est in casu, ubi poena capitalis non habet locum.

Furtum juxta *Constit. Crim. Carol.* dividitur 2. in simplex, & qualificatum. Hoc dicitur, quod fit *periculoso modo*, hoc est: admotione scalarum, effractione &c. Illud est, quod nullum adjunctum habet periculum. *Boehm. de furt. §. 15.*

Furti qualificati poena *reg. Carol.* *Const. Crim. Carol.*

Carol. art. 159. Ratio est: quia tale furtum præter directam furandi intentionem quoque continet periculum damni, resistenti inferendi.

1787 *Furtum simplex est vel Parvum*, quod est infra quinque florenos, seu ducatos Hungaricos, vel *Magnum*, quod quinque florenos, hoc est: ducatos excedit. Vid. *art. 157. Ord. Crim. Carol.*

COROLLARIA

De furto.

1788 *Imum*: Furtum parvum, si primum sit, poenâ extraordinariâ cum distinctione inter furtum manifestum, & non manifestum punitur. Ratio est: quia *art. 157. Ord. Crim. Carol.* hanc poenam repetit. Jam autem regula est: poenâ juris Romani per constitutiones Imperii repetita hodie vigent.

1789 *adum*: Furtum parvum alterâ vice commissum iridem poenâ extraordinariâ, *art. Ord. Crim. 161.* & tertiâ vice repetitum poenâ laquei punitur. *art. 162.* Ratio stat in furis incorrigibilitate, *Boehm. loc. cit.*

1790 *3tium*: Furti manifesti à persona viliori commissi poena est fustigatio cum perpetua relegatione; at commissi ab eo, in quo est spes emandationis, est quadruplum. *art. 158. Vid. Boehm. loc. cit.* Ratio quia etiam hoc casu poena juris Romani est repetita.

1791 *4tium*: Poena furti magni variat pro varietate circumstantiarum, ut quandoque corporalis tantum, quandoque etiam sit ultimi supplicii. *Boehm. loc. cit. §. 18.* Ratio est: non quasi inter vitam hominis, & summam furti magni foret proportio, sed quod ob læsionem tranquillitatis publicæ & communis salutis vita hominis sit potestatibus subiecta.

1792 *5tium*: Furtum magnum domesticum regulariter poenâ ordinariâ laquei plectitur. *Lauterb. in Colleg. theoret. pract. de furt. §. 11.* Ratio est: quia hoc furtum ob fidem datam alio quocunque in suo genere est gravius.

* * *

TITULUS II.

COROLLARIA

De vi bonorum raptorum.

De rapina.

1793 Altera species delicti privati est rapina, seu *delictum privatum*, quo res mobilis aliena dolo malo per vim contrectatur lucri faciendi gratiâ. Videatur *Lauterb. de vi bon. rapt. §. 1.* addatur *Boehm. eod. §. 1.* Unde

1794 Deducitur 1. Rapinam privatum esse delictum, eo respectu, quatenus læsus iudicio civili privatum suum interesse, & quod ejus patrimonio abest, persequitur, licet violentia, quatenus per illam status publicus læditur, in delictum publicum incidat. vid. *Tit. 6. lib. 48. Pandect. Lauterb. vi bon. rapt. §. 2.*

1795 Deducitur 2. Rapinam 1. differre à *furto qualificato*, quod violentia hinc personæ, ibi magis rei inferatur. 2. à *manifesto*, utpote in quo fur ex accidenti deprehenditur. 3. à *spolio*, quod dejectionem ex possessione denotat. *Boehm. de vi bon. rapt. §. 3.*

* * *

immum: Hodie in grassatores, 1796 seu raptores publicos pœna capitalis est constituta. *Ord. Crim. art. 126.* licet res vel minima ablata sit. Ratio: quod per hos securitas publica æquè lædatur. *Carpz. pr. Crim. p. 2. q. 90 n. 55.*

zdum: Controversia est in. 1797 ter Doctores: utrum pœna quadrupli rapinæ præstituta hodie adhuc obrineat? quam ego ita resolvo, ut quidem dominus rem suam contra raptorem possit persequi, non tamen quadruplum petere, tum quia hæc pœna in constitutionibus Imperii non est repetita, tum ne raptor capitaliter puniendus duplici pœnâ afficiatur.

TITULUS III.

De lege Aquilia.

Tertia species delicti privati 1798 est *damnum injuriâ datum*, seu *delictum privatum*, quo *damnum cum facientis injuriâ per injurio-*

Y y

jurio-

juriosam rei corruptionem datur.
Lauterb. in Colleg. theoret. pract.
ad L. Aquil. §. 2. Unde

1799 Patet 1. Damnum injuriâ datum esse delictum privatum. Ratio est: quia datur non jure, seu contra Jus, id est: dolo, aut culpâ §. 2. & 3. h. t. Ubi

1800 Quæres: an damnum minimâ negligentiam (vel culpâ levissimâ, uti appellant) datum quoque sit damnum injuriâ, sive ad præsentem effectum delictum privatum? Resp affirmativè per L. 44. ff. h. t. Vid. Coccejus in Jure controv. ad L. Aquil. q. 3. Ratio est: quia hîc rigor juris Naturalis non est remissus, per consequens damnificans agit non jure, seu contra jus Naturale, ergò delictum committit.

1801 Ampliatur responsio: ut impræsentiarum minima ommissionis culpa, ut vocant, sufficiat. L. 27. §. 9. ff. h. t. Coccejus loc. cit. q. 5. Ratio est: quia, cùm hîc rigor juris Naturæ non sit remissus, obligatio stat nihil omittendi.

1802 Patet 2. Damnum pecuniarium requiri, ut hoc delictum dicatur commissum. §. 1. 9 & 13. Inst. h. t. Lauterb. eod. §. 7. Ra-

tio est: quia ex hoc delicto agitur ad persequendum id, quod patrimonio nostro vel verè, vel etiam Juris interpretatione, abest.

Patet 3. Ad hoc delictum non 1803 præcisè requiri dolum, neque latam culpam, sed quoque minimam negligentiam sufficere, juxta superius dicta. Ratio: quia hæc etiam negligentia contra juris Naturalis rigorem, à jure Civili non remissum, impingit.

Patet 4. Delictum hoc def. 1804 cendere ex injuriosa rei corruptione, v g. ustione, fractione, scissione &c. §. 13. Inst. h. t. Lauterb. ad L. Aquil. §. 15. Ratio est: quia si citra corruptionem damnum illarum sit, alia confurgit delicti species, v g. ob contrectationem *furtum*, ob violentiam *rapina* &c.

Lex Aquilia tria dicitur ha- 1805 buisse capita, secundum non extat. Primo cavetur, ut servo alieno, aut quadrupede, quæ gregatim pasci solet, damnificatâ, præstetur id, quanti plurimi res valuit integro illo anno retrò. pr. & §. 9. Inst. h. t.

Tertio capite disponitur, ut 1806 damnum rebus, quæ pecudum

nume-

numero non continentur, illatum refundatur domino, quanti plurimi res illæ valuerunt intra triginta dies proximos. §. 13. & 14. *Inst. h. t.* Ubi

1807 Petes 1. Quanam inter 1805. & 1806. sit ratio differentiæ? Resp. quia plebs autrix legis Aquiliæ forè censuit gravius esse damnum quadrupedi, quæ gregatim pasci solet, utpote ad quotidianam sustentationem magis necessariæ, illatum, ac damnum rebus, quæ hoc numero non continentur, datum

1808 Petes 2. An hæc differentia adhuc hodie obtineat? Resp. negativè, sed fit hodie æstimatio secundum statum præsentis temporis. *Strick. in U. M. ad L. Aquil. §. 2.* Ratio est: quia, cum per hoc delictum damnificatio non absit nisi æstimatio præsens, damnificans videtur defungi eandem refundendo.

COROLLARIA.

De lege Aquilia.

1809 *immum*: Damnum cujus reflexio ex contractu vel quasi peti

nequit, ex lege Aquilia adhuc est refundendum. *L. 5. §. fin. ff. h. t.* Vid Coccejus in *Jure contror. eod. q. 4.* Ratio est: quia alterum ex contractu, & factio licito, alterum ex factio illicito proficiscitur, adeoque diversos habent fontes. Ubi

Petes: Quid interest, an de 1810 positarius v. g. ex lege contractus, an lege Aquiliæ, ad damni culpâ levissimâ dati, refusionem teneatur? Resp. quod obligatio ex contractu ad hæredes transeat, obligatio autem ex lege Aquilia non. §. 9. *Inst. h. t.*

2dum: Damnum datum cor- 1811 pore in corpus (v. g. pecore alieno manu occiso) ex verbis legis Aquiliæ directè, datum autem non corpore in corpus (v. g. pecore per alterius agitationem rupto) ex mente legis utiliter, & non corpore in non corpus v. g. servo vincto ex misericordia soluto) ob æquitatem Prætoriam in factum repetitur. At

Quæres: Utrum hæc diffe- 1812 rentia adhuc hodie perduret? Resp. cum *Strick. in U. M. h. t. §. 6.* nullam superesse. Ratio est: quia cum in hodierno foro sufficiat exprimere damnum

injuriâ datum esse, nihil videtur interesse, utro ex his fontibus quis agat.

1813 *zium*: Hodie damni reparationem, ex hoc fonte descendente, non esse pœnam. *Strick. in U. M. h. t. §. 4.* Ex ratione, quòd hodie solummodò damnum prætens sit reficiendum, non quanti plurimi res aut infra annum proximum retrò, neque quanti infra triginta dies proximos valuit. Sed

1814 *Dicis*: An ergo damni reparatio hodie incumbat hæredibus? Ego cum *Carpz. p. 4. const. 12. def. 9. n. 6.* contra alios Resp. negativè. Ratio est: quia obligatio hæc adhuc hodie descendit ex delicto privato, seu ex eo, quòd damnificans contra rigorem juris Naturæ operetur. Non obstat §. 9. *Inst. h. t.* ibi: *quæ transitura fuisset, si ultra damnum nunquam lis æstimaretur*; quia hæc ratio est inadæquata pœnalitatis.

1815 *atum*: Ufu fori obrinet, ut qui alterum vulneravit, non tantùm ad expensas medicorum, & mercedem operarum teneatur, sed etiam in certam summam pro compensatione

doloris-condemnetur. *Strick. in U. M. h. t. §. 10.* Ratio est: quia ob hæc omnia augetur læsi damnum.

TITULUS IV.

De injuriis.

Quarta species privati delicti 1816 est injuria, seu *dolosa fama & existimationis alienæ læsio, re, aut verbis, facta.* Ita ferè *Franz. h. t. n. 3.* Ratio est: quia injuria fundatur in superbia injuriantis, contemptu injurati, & hinc læsione socialitatis humanæ. *Boehm. ad ff. de injur. §. 1.* Ex quo

Fluit 1. Ad injuriam esse ne- 1817 cessarium. Imò dolum verum, id est: expressum vel tacitum animum contemnendi. *Boehm. eod. §. 9.* Ratio: quia injuria est verum delictum, etiam quo ad substantiam, quod sine vero dolo non admittitur. Ubi

Notandum: Stantibus ver- 1818 bis, aut factis, de sui natura contemptum alterius inferentibus, animus dolosus injuriandi præsumitur *Mev. p. 5. decis. 390.* Ratio est: quia verba & facta sunt animi index, per consequens

quens hic ex illis est dijudican-
dus.

1819 Exceptio est: ubi verba aut facta alium haberent, ac contemptus finem, v. g. defensionis, correctionis &c. *Carpz pr. Crimin. q. 97.* Ratio: quia in his circumstantiis præsumptio animi contemnendi per alias fortiores excluditur. Ubi

1820 Petes 1. Quid si circumstantiæ sint dubiæ v. g. si famulus confamulum apud herum furti accusaverit &c. an pro animo injuriandi, an contra illum erit pronuntiandum? Resp. cum *Carpz. loc. cit. n. 7. § 8.* erit locus juramento expurgationis, per reum conventum præstando. Ratio est: ut medium sit hoc dubium resolvendi.

1821 Petes 2. An veritas convitii præsumptionem animi injuriandi excludat? Resp. cum *Gail. 2. observ. 99.* negativè. Consentit *Harprecht. ad §. 1. Inst. h. t. n. 166.* Ratio est: quia veritas de se non impedit, quo minùs quis alium contemnat.

1822 Petes 3. An protestatio: *salvo tuo honore*, injuriantem salvet? Resp. cum *Berlich concl. 59. n. 48.* negativè. Ratio: quia pro-

testatio actui contraria nihil relevat, qualis est substrata.

Fluit 2. Ad injuriam requiri 1823
2dò contemptum, hoc est: verbum vel factum, quod ex communi hominum opinione contemptum parit. *Boehm. ad ff. h. t. §. 2.* Ratio est: quia injuria consistit in afflictione animi, qualis finè contemptu impræsentiarum non est. Unde

Notat *Muller. ad Struv. Exer. 1824 cit. 48. tb. 57. lit. G* in libello injuriatum exprimandum esse, actorem ad dolorosum animum injuriam sumpisse, sive daß Kläger die ihm zugefügte Schmach gleich zu schmerzhaftem Gemüt gezogen habe &c. At

Quares: An ergo doloris 1825
non capacibus v. g. furiosis, imuberibus &c. injuria non possit inferri? Resp. cum *Muller. loc. cit.* posse, Ratio est: quia in eo casu dolorem sentiunt, quos illi contingunt.

Fluit 3. Ad injuriam requiri 1826
3tiò, ut quis invitus contemptum patiat. *Boehm. h. t. §. 14.* Ratio est: quia volens dolorem, quem dicit se sensisse, non videtur

detur sentire. *Cap. Scienti 10. de R. 7. in 6.*

- 1827 Fluit 4. Injuriam aliam esse *realem*, aliam *verbalem*. Illa est, quæ facta aliquo ad probri & turpitudinis notam comparato, committitur. Vid. *Struv. Exerc. 48. th. 34.* Hæc est, quæ fit verbis, vel ore prolatis, vel scriptis. *Idem Struv. loc. cit.* ubi
- 1828 Observandum est: Injuriam verbis illatam dici in specie *convitium*, commissam autem in scriptis *vel esse scriptam*, quâ quis per scriptum contemnitur, *vel esse famosum libellum*, quo certum famosum crimen, graviori poenâ dignum, alicui imputatur. *Boehm. h. t. §. 5. & 6.* Ubi

1829 Dubium est. 1. An verba: *tu menturis*: involvant injuriam? Resp. affirmativè cum *Lauterb. ad ff. h. t. §. 11.* Ratio est: quia contemptum irrogat apud viros graves, si quis mendacii incusetur.

1830 Dubium est. 2. Utrùm si persona honorabilis tuissetur, eidem injuria inferatur? Resp. De Moribus affirmativè. Ita *Lauterb. loc. cit.* Ratio est: quia hoc alloquendi modo persona honorabilis videtur contemni.

Injuria cessat Imò: Remissio- 1832
ne aut tacità, ex-familiari conversatione concludendâ, aut expressâ, putâ per pactum aut transactionem. *Struv. Exerc. 48. th. 64.* Ratio: quia juri quæsito renuntiaripotest.

2dò: Diffimulatione, si in- 1832
juriatus injuriam non statim revocet ad dolorosum animum, v. g. subridendo. *Muller ad Struv. loc. cit. lit. B.* Ratio: quia talis contemni non videtur.

3tiò: Retorsione, seu legiti- 1833
mâ injuriæ verbalis in ipsammet injuriantem factâ propulsatione, honoris tuendi gratiâ, incontinenti, propriâ auctoritate factâ. *Franz. h. t. n. 65.* Ubi

Nota: Retorsionem debere 1834
fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ. Ratio est: quia est species naturalis & necessaria defensionis. Vid. *Franz. n. 73.*

4tò: Tollitur injuria regula- 1835
riter lapsu temporis à lege præfiniti, v. g. anno. De quo infra.

* * *

COROL.

COROLLARIA

De injuriis.

- 1836 *1mum*: Hodie injuriam ab actore in libello taxari vel cum relatione ad damnum v. g. fläzger wolle aus dem seinigen lieber 1000. Dhr. verlihren, als solche schmach auf sich ersitzen lassen, vel absolutè, v. g. fläzger schätze die Injurie 1000. Dhr. Gail. 1. obs. 65. n. 2. Ratio est: ut moderatio judicis possit subintrare.
- 1837 *2dum*: Injuriam non esse, si quis jocosâ persuasione alium primâ Aprilis decipiat, sive einen in den April schicken, nisi personæ sint, quibus specialis reverentia, aut præminentia debetur. Strick. vol. 3. disp. de persuas. cap. 2. n. 171. & seqq.
- 1838 *3tium*: Exceptione retorsionis se tueri nequitis, qui injurianti aliud planè crimen objicit. Gail. 2. obs. 100 Ratio est: quia cum retorsio sit remedium defensionis naturalis, servari debet modus.
- 1839 *4tum*: Injuria verbalis reali non rectè retorquetur ex ratio-

ne data. Struv. de vind. privat. cap. 10. aphor. 10. unde usus loquendi Germanicus: auf ein lügen gehöret eine maultasch, Juri non est conformis.

TITULUS V.

De obligationibus, quæ quasi ex delicto nascuntur.

Sequitur quasi delictum, seu ¹⁸⁴⁰ quasi transgressio legis ex damno per alios dato à lege notata. Est enim aliqua legis per alios posita transgressio, quam lex nobis imputat ad culpam, quod quantum pertinet ad præsentem inspectionem quatuor fit modis: 1mò per imperitiam Judicis. 2dò per effusionem, vel dejectionem. 3tò per suspensionem aut positionem. 4tò denique per receptionem.

PRINCIPIUM

De imperitia Judicis.

Prima species quasi delicti est ¹⁸⁴¹ Judicis imprudentia, seu quasi transgressio legis in judicando commissa. Ratio est: quia, cum Judex

Judex invitus ad officium subeundum compellatur, imprudencia eorum, quorum consilio usus, à communi legum tramite, receptave consuetudine aberrat, eidem solum veluti quasi culpa imputatur. Vid. *Manz. ad Inst. h. t. pr. n. 7.* Unde

1842 Sequitur 1. Judicem dolo malo, & ex proposito malè judicantem teneri ex vero delicto. *Manz. loc. cit. n. 11.* Ratio est: quia dolus semper est delictum.

1843 Petes: Quid intersit, utrum Judex ex vero, an ex quasi delicto teneatur? Resp. cum *Manz. loc. cit.* Primo casu litem ita facit suam, ut præstet veram illius æstimationem, hoc est: tantum parti laesæ solvat, quantum eidem iniquâ suâ sententiâ ademit, altero autem casu litem facit suam, ut in tantum teneatur, quantum alteri Judici æquum videbitur.

1844 Sequitur 2. Judicem in lege facili errantem gravius puniri, quam si erret in lege difficili. Ratio: quia poena pro rerum qualitate est æstimanda.

* * *

COROLLARIA

De imperitia Judicis.

Hodie Judicem litem regula- 1845 riter non facere suam, sustinet *Grænw. Inst. h. n. 1.* aliis contradicentibus, & intelligentibus sententiam *Grænw.* de moribus Galliae, ubi officia dicunt esse venalia, & hinc concludunt: in Imperio actionem hanc non esse abrogatam, sed tantum non frequentari. Vid. *Franz. h. n. 12.*

§. I.

De dejectione vel effusione ex coenaculo.

Altera species quasi delicti est 1846 effusio, vel dejectio ex coenaculo facta, seu quasi transgressio legis ab inhabitante, per damnosam effusionem vel dejectionem à domesticis in publicum factam, commissa. Ratio est: quia lex securitatis publicæ conservandæ causâ hic inhabitanti quasi culpam imputat, licet ipse per factum proprium nullam commiserit. Unde

Colli-

1847 Colligitur 1. Quod si plures *quasi delicti* esse semper duplum. *Lauterb. eod. §. 8.* de jure Romano applicandum parti lætæ. *Idem Lauterb. §. 9.* Ratio est: tum ut prospiciatur securitati publicæ, tum quia actio est popularis.

1848 Colligitur 2. Hoc quasi delictum non committi, si præciserit monitio. *Boehm. eod. §. 4.* Ratio est: quia eo casu damnificatus damnum propriâ culpâ sentit, quod sentire non intelligitur.

1849 Colligitur 3. Si duo, vel plures in eadem domo habitant, sed distinctis & separatis cubiculis, actio in eum solum datur, qui eam partem inhabitaverit, unde dejectum aut effusum est.

1850 Colligitur 4. Si non alterius, sed ipsius inhabitantis culpâ ex coenaculo aliquid dejiceretur, inhabitans verè delinqueret, & ex delicto, ex lege Aquilia, teneretur.

1851 Colligitur 5. Actio in factum Prætoria contra habitatorem datur, non contra dominum ædium, aut hospitem.

1852 Colligitur 6. Pœnam hujus

COROLLARIUM

De effusione dejectione.

Hodie simplum damni refunditur, & pœna v. g. in casu liberi hominis occisi, non amplius est 50. Aureorum, neque actori, sed quâ arbitraria Fisco applicatur. *Coccejus injure Controv. h. t. q. 5.* Ratio est: quia hodie pœnæ privatæ cessant. *Strick. U. M. h. §. 2.*

Verf. cui similis &c.

De positione aut suspensione periculosa.

Tertia species quasi delicti est ¹⁸⁵⁴ positio aut suspensio periculosa, quasi transgressio legis, ab eo commissa, qui aliquid in publico ponit, aut suspendit, quo trans-euntibus facile noceri posset. Ratio est: quia ob securitatem via-

rum publicarum ponenti vel suspendenti *quasi culpa* imputatur, licet nondum nocitum sit. Rationem rationis dat *Manz. h. n. 24.* quia non ob damnum, sed creatum prætereuntibus periculum ponens mulctatur. Ubi

1855 Notandum est: Pœnam esse 10. Aureorum, hodie tamen arbitrariam, Fisco applicandam *juxta dicta ad §. 1.*

COROLLARIA

Depositione aut suspensione periculosa.

1856 1mum: Differentia inter dejectum & positum est, quod de dejecto quis teneatur, si nocuerit, de posito licet nondum, si noceri possit.

1857 2dum: Contra ponentem ita, ut nocere nequeat prætereuntibus, nulla datur actio.

1858 3tium: Si liber homo ex dejecto occisus est, pœna est ex jure Romano quinquaginta aureorum, si tantum nocitum sit, arbitraria.

§. II.

De filiof. quasi delinquente.

1859 Conclusio: Filiof. separatim

habitante, & quasi delinquente, nulla patri quasi culpa imputatur. Ratio est: quia sicuti verum delictum filiof. patri non nocet, ita nec quasi delictum.

COROLLARIA

De filiof. quasi delinquente.

1mum: Filiof. separatim habitante, & quasi delinquente, contra patrem nequidem datur actio de peculio, utpote venientantum ex contractu.

2dum: Filiof. per imperi 1861 tiam malè judicante, pater non tenerur, filius tamen in tantum, quantum est in peculio.

§. fin.

De damno in navi, caupona, vel stabulo dato.

Quarta species quasi delicti 1862 est damnum in navi, caupona, vel stabulo datum, seu *quasi transgressio legis, ab exercitore navis, cauponæ, vel stabuli, ob damnum culpâ domesticorum in navi &c. rebus illaris & receptis datum, commissa.* Ratio est: quia

quia utilitatis publicæ causâ his personis culpa per domesticos admittitur imputatur. Ex quo

1863 Patet 1. Damnum datum ab iis, quorum operâ nauta, caupo, vel stabularius utitur, illi imputari ut quasi delictum. *Boehm. Nautæ Caupon. Stab. § 9.* Ratio stat in securitate publica rebus viatorum præstanda. Unde

1864 Patet 2. Culpam viatorum ut quasi delictum non redundare in exercitorem. Ratio est: quia horum, utpote quos nequit repellere, malas qualitates nec scire potest, nec tenetur. *Manz. ad §. fin. h. t. n. 15.*

1865 Patet 3. Exercitorem ex quasi delicto non teneri, si damnum extra navim &c. sit datum. *L. 7. pr ff. Nautæ Caup. vid. Boehm. loc. cit.* Ratio est: quia culpa ministrorum eidem tantum imputatur, si in officio damnum dederint.

1866 Patet 4. Damnum datum per ipsum exercitorem aut esse furtum, aut damnum injuriâ datum. *Manz. eod. n. 16.* Ratio est: quia eo casu adsunt veri delicti substantialia requisita.

1867 Patet 5. Poenam hujus dam-

ni de jure Romano esse duplum, licet hodie sit arbitraria. *Struv. h. t. th. 116.* Ratio est: tum ut viatoribus publica securitas præstetur, tum quia poenæ privatae hodie cessant.

COROLLARIA

De damno in navi &c. dato.

1um: Nauta ad damnum rerum receptarum, licet in navim nondum illatarum, sed in littore relictarum tenetur. Ratio: quia periculum rerum receptarum ad nautam pertinet.

2dum: Cistâ clausâ, & sig. natâ cauponi traditâ, & apertâ restitutâ, dolus ejus præsumitur. 1868

3tium: Si de certa persona domestica non constat, cujus culpâ incendium ortum sit, patet. non tenetur. 1870

4tum: Si constat, & culpa circa officium admittitur, fuerit, ea in patrem redundat. 1871

5tum: Actione de recepto nauta, caupo, aut stabularius obligatur ex facto omnium, etiam vectorum, & viatorum, hospitem. 1872

6tum:

1873 6tum: Secus est de actione in factum ex quasi delicto juxta dicta, quæ non competit nisi ex facto eorum, quorum operâ nauta, caupo, aut stabularius utuntur.

1874 7mum: Si nauta &c. protestatus fuerit, se damnum non præstaturum, ad refectionem non tenebitur.

8vum: Hodie magistros postularum, & aurigas ordinarios quoque ex quasi delicto teneri. *Strick. de Action. forens. in vestig. sect. n. 9. s. 35.* Ratio est: quia etiam his culpa ministrorum ut quasi delictum ob securitatem publicam imputatur.

COMPENDIUM
INSTITUTIONUM
D. JUSTINIANI
IMPERATORIS

P A R S VI.

De remediis prosequendi jus in re & ad rem.

LIBER IV.

TITULUS VI.

De actionibus.

TERTIUM JURIS OBJECTUM
ACTIO

¹⁸⁷⁶ **E**st Jus persequendi in Judicio, quod sibi debetur. *Princ. Inst. h. t.* id est: facultas à Jure tributa, ad extremum judicialiter sequendi jus nostrum, sive strictè nobis (non alteri) debitum sit, sive latè, verbum enim *debit* omninò actionem comprehendit. L. 178. §. *fin. ff. de V. S.* vid. *Manz. h. n. 10. 29. & seq.* Unde

¹⁸⁷⁷ Actio differt ab interpellatione extrajudiciali, actio enim sæpè Judicium appellatur. *Manz. loc. cit. n. 13.*

Notandum 1. Actionem esse ¹⁸⁷⁸ remedium Juris modo solemniter persequendi in Judicio, quod sibi debetur, hinc *remedium summarium* non est *actio rigorosè talis*, quare etiam extraordinaria cognitio vocatur. *Boehm. in tr. de act. sect. 1. cap. 2. §. 20. & seq.*

Notandum 2. Hodie ⁸⁷⁹ *summarium remedium* generali sensu dicitur actio, eoque in rebus moram non ferentibus, favorabilibus, publicis, piis, parvis, rusticorum, mercatorum,

executionum, cambiorum, &c. utimur. *Boehm. loc. cit.*

1880 Notandum 3. Datur etiam remedium, quod dicitur *Imploratio Officii Judicis*, quod quandoque adinstar actionis movetur per *cap. 2. de Off. Jud.* uti patet in stipulatione de damno infecto. *h. t. ff. de damn. inf.*

1881 Notandum 4. Imploratio Officii Judicis quandoque quasi cumulatur, v. g. quando quaestio est de nonnullis contractuum *accessoriis*, quæ tunc Officio Judicis, non *Jure actionis* debentur. *L. 49. de act. empt. vend.* Quod *Boehm. loc. cit. lit. E.* exemplificat in usuris ex contractu bonæ fidei post moram debitæ.

1882 Notandum 5. De jure Romano actio non dabatur *ex sola æquitate*, nisi ubi Prætor extra ordinem cognoscebat, at hodie ubi adest vel juris Canonici, vel etiam Germanici dispositio, aut saltem ratio per Doctores graves & in praxi receptos approbata, remedium aliquando datur, ubi tale de jure Justinianæo deficit. Exemplum dat *Boehm. loc. cit. §. 9. lit. O.* in nudo pacto, &

ego in pactis successoriis, quia receptio juris Justinianæi non restringit numerum actionum.

§. I.

Prima divisio actionis in personalem & realem.

Realis actio est *Jus persequer.* 1883
di in Judicio jus in re ... Personalis vero *jus ad rem ...*

Jus in re est facultas legitima nobis in re competens, *propter qualitatem, quæ rem denominat nobis sibiãnam seu obnoxiam, hoc est: nostram, hypothecatam, servientem, aut possessam.* Ita ferè *Feltman in tr. de Jure in re & ad rem, cap. 9. §. 37.*

Hoc nim. *jus ad rem* est facultas nobis competens *propter qualitatem, quæ personam ad præstandum aliquid aut faciendum nobis obligatam denominat.* *Feltman, cap. 27. §. 1.* & hæc qualitas oritur *ex contractu, vel quasi, delicto, vel quasi, nec non aliis quibusdam fontibus.* Inde habe sequentes regulas.

Regula ima: *Realis actio in loco rei intentari potest, at personalis* 1886

sonalis coram *Judice personæ* institui debet.

1887 Regula 2. Realis contra quemcunque possessorem, aut detentorem rei, in quâ jus habemus, datur, personalis dumtaxat contra personam. *Muller. ad Struv. de rei vind. th. 2.*

1888 Regula 3. In reali exprimens est *causa proxima*, seu jus in re, in personali *remota*, seu *titulus*, in illa non sufficit *remotam* seu *titulum*, nec in hac *proximam* sive obligationem exprimere. Ita *Verlohner in tr. de act. Forens. obs. 1. à n. 2. ad 7.* ubi plures differentias vide.

Verf. Si rem &c.

1889 Actionis realis hîc traduntur octo species: tres Civiles: Rei vindicatio, Confessoria, & Negatoria, quatuor Prætoriaræ; Publiciana, Rescissoria, Pauliana, Serviana, quo quasi Serviana reducitur.

Rei vindicatio

1890 Est actio realis Civilis arbitraria, quæ datur domino adversus rei nostræ corporalis possessorem,

aut detentorem, ad effectum, ut actor dominus declaretur, & res Officio Judicis unâ cum fructibus & omni causa restituatur. Ita *Manz. h. & Verlohn. in tr. de act. fol. 169.* ferè definiunt. Ex quo

Fluit 1. Rei vindicationem 1891 duo habere requisita, seu extrema, *imùm*, ut actor dominium in libello alleget, & per reum diffeſsum probet. *Harp. ad Inst. h. n. 41. 2dum* ut pariter possessionem aut saltem detentionem apud reum existere narret, aut hunc dolo possidere defuisse. *Harp. loc. cit. n. 34.*

Fluit 2. Actorem in hac actio. 1892 ne esse dominum, nam dominium est causa rei vindicationis, & quidem directæ plenum, & directum, utilis verò utile. *Manz. h. n. 16.*

Fluit 3. Reum in hac actione 1893 esse nudum etiam detentorem, v g. commodatarium, depositarium, conductorem &c. si causam suæ detentionis ab actore habitæ neget. *L. 9 ff. h. t. Vitriar. h. n. 20.* secus rei vindicatione opus non est. *laud. Vitriar.*

Fluit 4. Finem nostræ actio. 1894 nis esse, ut actor dominus declare-

claretur, non autem, ut dominium eidem adjudicetur, utpote quod jam habet.

1895 Dixi: *Finem actionis*: nam restitutio pertinet ad *Judicis Officium*. Manz. h. n. 30. Rationem dat, ne sequatur reum in hoc *Judicio* ad faciendum obligatum esse. Ubi

1896 Quares: *Fructus* cum aliis accessionibus an sint restituendi *jure actionis*, an *officio Judicis*? Resp. cum Manz. *Inst. de Offic. Jud. advers. Et si hæreditas &c.* n. 11. *officio Judicis*: Ratio est: quia res restituitur tantum *officio Judicis*, ergo & *fructus*. Ubi

1897 Observandum 1. *Multum* interesse, an restitutio *jure actionis*, an *officio Judicis* sit facienda, nam *actio regulariter* non continet accessiones tempore duraturi *judicii* percipiendas, quas tamen *officium Judicis*, ex æquitate originem trahens, complectitur.

1898 Observandum 2. Ex dictis facile concipi *libellum actionis* rei vindicationis (idem *actionibus*, postea recensendis applica) formatur enim syllogismus: in majori ponuntur *actionis* requisita

seu extrema, minor *Juris applicationem* continet, & conclusio seu *petitum* complectitur *actionis finem*, & *officii Judicis implorationem*.

§. II.

Actio confessoria

Est *realis Civilis*, quæ datur 1899 *domino prædii dominantis*, aut *ejusdem possessori ratione servitutis constitutæ contra impediens*, ad hoc, ut *Judex* declaret *actori jus servitutis competere*, *condemnetque reum*, ut ab *impedimento desistat*, & *desuper caveat*, *fructusque perceptos & interesse præstet*. Ita ferè *Widmont. ad ff. si usus. petatur vel ad alium &c.* n. 11. concordat. Manz. h. n. 8. Unde

Sequitur 1. Quod *confessio* 1900 *actio* sit *realis*, & hinc in loco *existentis servitutis* intentari possit.

Sequitur 2. *Confessoriam* 1901 esse *Civilem*, adeoque anno non *expirare*.

Sequitur 3. *Requisita* seu *extrema* alleganda & probanda *per eum*, cui *servitus est constituta*, sive *actorem*, esse hæc: *1. num:*

se in possessione, aut quatenus non est, se dominum esse fundi, qui dominans prætenditur. *L. 16. ff. de Exceptionibus. Boehm. tr. de act. sect. 2. cap. 2. §. 35 2dum: servitutum esse constitutam, 3tium: se in illius exercitio per adversarium impeditum seu turbatum esse.*

1903 Sequitur 4. Actorem in actione confessoria esse dominum prædii dominantis. *L. 2 §. 1. ff. si servit. vind. Manz. h. n. 10. . . . Ad hæc B. F. possessorem. Manz. h. n. 15. & creditorem pignoratitium. L. 16. ff. de servit. ibique Faber in rational.*

1904 De usufructuario ambigunt Doctores: Ego affirmativæ subscribo cum *Harp. h. n. 6.* extractione, quia usufructuarius saltem procuratorio nomine agere potest, absque quod mandato speciali indigeat. *Arg. L. un C. si per vim &c. Boehm. sect. 2. cap. 2. §. 37. in fine.*

1905 Notandum hic est: quod cum formulæ actionum, Judex pedaneus, & extraordinariæ cognitiones certâ ratione cessent, quoad Juris effectum inter actionem directam & utilem nihil ferè amplius interfit.

Dixi: Ferè: quia utilis quandoque ad alium finem tendit in subsidium; v. g. rei vindicatio utilis contra eum, qui dolo defuit possidere, intentanda ad æstimationem. *Boehm. sect. 1. cap. 3. §. 56. 57. & 58.*

Sequitur 4. Reum in confessoria non tantum esse dominum prædii servientis, verum etiam quemvis tertium turbatorem. *L. 10. §. 1. ff. si servitus vind.* quia hinc casu se quasi possessorem servitutis constituit. *Faber in rational ad L. cit.*

Sequitur 5. Confessoria si nem principalem esse, ut Judex pronuntiet servitutem actoris esse; secundarium verò, ut reus cesset ab impedimento, seu liber usus servitutis præstetur, & eatenus caveatur. *Manz. h. n. 27. 28 & 29. Unde*

Concludo contra *Harp. h. n. 8. & 9.* quod urendi patientia, ex parte rei præstanda, veniat dumtaxat *Judicis officio*, non *actionis jure*; Erad *L. 4. §. 5. ff. si servitus vind.* respondeo: quod satis facto denegat servitutem, qui ejus usum impedit, licet verbo fateatur. Ita *Faber ad L. alleg. quod probat per L.*

11. *in pr. de aqua, & aquæ pluviæ arcend.*

1910 Sequitur 6. *Per consequentiam, & Judicis officio* fructus restitui, rei enim restitutio importat omnis causæ restitutionem. *L. 12. in pr. ff. quod metûs caus.* Manz. *h. n.* 31. Ubi

1911 Notandum: Quòd confessoria utilis hodiè detur asserenti sibi jus aliquod singulare contra negantem ad illius juris assertionem, sive affirmativum illud sit, sive negativum. *Boehm. §. 47.* v. g. jus privativè habendi gregem ovium.

§. 2.

Verf. contra quoque &c.

Actio negatoria

1912 Est realis Civilis, quæ datur domino prædii respectu adversarii liberi, aut etiam jus in re habenti, contra utentem servitute, ad hoc, ut iudex declaret prædium esse liberum, & reum condemnet, ut cesset ab usu, præstetque cautionem de non molestando imposteriorum, ac damna illata restituat, fructusque, & interesse præstet.

1913 Colligitur 1. Negatoriam esse

realem, cum sit in rem, nimirum asserendam prædii libertatem. *L. 4. §. competit. 7. ff. si servit. vind.*

Colligitur 2. Negatoriam directam soli domino dari. *L. 2. §. 1. ff. eod.* utilem etiam quasi domino, creditori, emphyteutæ, vasallo &c. *Manz. h. n.* 14. & 15.

Colligitur 3. Extrema hujus actionis seu requisita esse hæc: 1. ut actor alleget prædii libertatem.

Dico: *alleget*: Illa siquidem probanda non est, licet adversarius in possessione, vel quasi servitutis existat. *Strick. de invest. act. sect. 2. M. 4. §. 4.*

Alterum est: ut allegetur, & probetur reum servitute uti. *Verlohn. tr. de act. fol. 180 n. 2.*

3. tium est: ut actor dominium vel quasi probet, aut aliud jus in re, si eidem desuper quaestio moveatur ab adversario, prout de proprietario textus est in *L. 5. pr. ff. si usus. vind.* *Boehm. tr. de act. sect. 2. cap. 2. §. 42.*

Colligitur 4. Negatoriam utilem hodiè quoque dari illis qui te in libertate naturali, aut in jure

jure communi, aut *aquali* fundat, & adversatio jus prohibendi negat. Exemplum est in libertate communi braxandi, si quis prohibeat. *Boehm. loc. cit.*

§. 48.

1920 Aliud autem foret, ubi naturalis libertas cessaret, v.g. in jure venandi. *Boehm. loc. cit.*

§. 49. Alias regulas ex dictis de confessoria hac cum proportione applica.

§. Sed istæ 3.

Secunda divisio actionis in civilem & prætoriam.

1921 *Civilis* est, quæ ex jure Civili pressius sumpto v. g. L. ge, Plebiscito, Senatus-Consulto, Principis placito, aut responsis Prudentum proficiscitur... *Prætoriam*, quæ ex edictis *Prætorum* & *Ædilium* descendit; unde actiones utiles, tam quibus *Prætor* aliquid attingit, v. g. rei vindicatio, quatenus contra dolo possidentem extenditur, quàm tales ex Prudentum interpretatione Civiles sunt. *Verlohn. tr. de act. obs. 4. n. 2. & 3.* Differentia hæc est; quod illa sit per-

petua; hæc ob *Prætorii* Officii annalitatem regulariter sit annalis, quemadmodum *infra* de *perpet. & temp. act.* plenius emiclabimus.

§. 3. Verf. ut Ecce &c. nec non §. 4.

Actio Publiciana

Est *realis Prætoriam arbitria*, quæ datur bonæ fidei possessori, qui rem fortè à non domino justo titulo acceptam amisit, adversus infirmiore Jure possidentem, ad effectum, ut quasi dominus declaretur, & res una cum fructibus, damnis, & expensis restituatur. Unde

Habes 1. *Publicianam* esse 1923 *realem*, utpote fundatam in *quasidominio*, seu *possessione bonæ fide* capta.

Habes 2 esse *Prætoriam* non 1924 quidem, quod *annalis* sit (nam neque *pœnalis* est, neque *contra Jus Civile* introducta; *Manz. h. n. 24.*) sed quod ex *aquitate* *Prætoriam* præter *Jus Civile* sit inventa.

Habes 3. *requisita* & *extre-* 1925 *ma Publicianæ* esse hæc: 1. *mum:*

ut

ut actor alleget, & probet rem sibi traditam esse *ex justa causa*, & ad transferendum dominium habili. *L. 11. pr. ff. de act. publ.*

1926 2dum: Ut bonam fidem alleget, quam tamen, cum ipsa praesumatur, probare non est necesse.

1927 3tium est: Ut actor se fundet in eo, quod reus aut nullo, aut infirmiore jure possideat. *L. fin. ff. eod. Boehm. sect. 2. cap. 2. §. 21.*

1928 Habes 4. Actorem esse, qui bonâ fide, justo titulo, rem à non domino consecutus est, quem talem esse credebat, & eandem nondum completâ usucapione amisit. *Verlobn. de act. fol. 177. n. 3.* etiam vasallum, & emphyteutam, *L. 11. pr. ... §. 12. §. 3. ff. de publ. in rem act. ...*

1929 Habes 5. Reum esse possidentem *jure infirmiori*. *L. fin. ff. de publ. act. v. g.* qui rem sine titulo possidet, aut malâ fide. *Vitriar. h. n. 40.*

1930 Quæres: an qui rem titulo lucrativo possidet, actore habente titulum onerosum, reus sit. Resp. quod sic cum. *Verlobn. tr. de act. fol. 180. n. 10. ...*

Habes 6. Reum in hac actione *regulariter non esse verum dominum*. *L. pen. ff. h. t.* neque, cui res tradita est, respectu ejus, qui tantum titulum habet, *L. 31. §. 2. de act. Empt. vend. L. 9 pr. ff. h. t.*

Habes 7. Finem actionis *Publicianæ* primarium esse, ut actor *quasi dominus*, hoc est: *bonæ fidei possessor*, in ordine ad complendam usucapionem declaretur, *secundarium* verò, seu qui *Judicis officio* obtinetur, esse rei unâ cum fructibus & omni causa restitutionem. Exemplo rei vindicationis, cui *Publiciana*, nisi ubi *Jus expressum* obstat, æquiparatur.

§. 5.

Actio rescissoria

Est *realis Prætoria*, quæ datur domino, cujus res propter absentiam est *usucapta contra usucipientem aut possessorem*, ut actor rei, ac si nondum *usucapta* esset, dominus declaretur, & res cum omni causa restituatur. *Mull. ad Struv. ex quibus caus. majo-*

- majores 25. annis &c. Exerc. 8. th. 83. Lit. G.* Ex quibus
- 1934 Deducitur 1. Rescissoria esse *realem*, licet enim per usucapionem dominium *stricto Jure* amissum sit, Prætor tamen illud amissum non esse ex *æquitate* fingit. *Boehm. de act. sect. 2. cap. 2. §. 23.*
- 1935 Deducitur 2. esse Prætoriam, eò quòd de *jure Institutionum* infra annum utilem institui debeat. §. *h* licet de *jure Codicis* duret ad *quadriennium continuum*. *L. ult. C. de temp. in int. restit.*
- 1936 Deducitur 3. Extrema Rescissoria esse hæc: 1um, ut actor alleget & probet *justam suam absentiam*, & obeam rem suam esse usucaptam. 2um: rem ita usucaptam possideri, aut prædetineri ab adversario, ex quibus fuit petitio: ut actor rei, ac si nondum usucapta esset, dominus declaretur.
- 1937 Deducitur 4. Actorem hic esse eum, qui *justè* absuit respectu præsentis: v. g. qui absuit Reip. causà, adversæ valetudinis, studiorum gratià, vel ex alia *justa*. *Manz. h. n. 24.*
- 1938 Deducitur 5. Actorem quoque esse, qui præsens fuit respectu absentis ex quacunque causa sive *justa*, sive *injusta*. *Manz. h. n. 23.*
- Deducitur 6. Actorem denique hic esse, qui absens fuit, nam licet sint respectu absentis in pari causa, attamen hic non est sola absentia, sed simul læsio. *Manz. h. n. 26.* Unde
- Deducitur 7. Actorem non esse, qui absens fuit *absentiã vituperabili*, & odio dignã, saltem voluntariã. *Mull. ad Struv. Exerc. 8. th. 73. Lit. E.*
- Neque qui absuit *absentiã voluntariã ex causa indifferenti*, si domi procuratorem potuerit relinquere. *Mull. loc. cit.*
- Deducitur 8. Reum hic esse 1mo: Præsentem, qui rem absentis usucepit... 2do: Absentem ex quacunque causa respectu præsentis... 3^{tiò}: Absentem respectu absentis, quia ille agit de lucro captando, hic de damno vitando, cujus plerumque sunt potiores partes.
- Deducitur 9. Finem *primarium*, Rescissoriæ, *jure actionis*, obtinendum esse, ut actor dominus declaretur (ideo etiam *Rescissoria* appellata) secundarium

rium autem, officio iudicis assequendum, ut res cum omni causa per reum restituatur.

usucapione actorem dominum declaret. *Widmont. L. C. n. 38. § 39.*

¹⁹⁴⁴ Dubium 1. quare Rescissoria realis dicatur? Resolvo cum *Widmont. ad ff. ex quibus causis majores &c. num. 66.* tum quia actio principalis mediante usucapione extincta sapius est realis, v. g. rei vindicatio, utpote quæ usucapione rescissâ reviviscit, & appellatur Rescissoria.

¹⁹⁴⁵ Alia ratio colligi potest ex *Nostri Chiliade Concl. theor. pract. num. 236. § seq.* quia quando ad rescindendam usucapionem rei ab actione distincte agitur, actor vi actionis Rescissoriae dominus declaratur.

¹⁹⁴⁶ Dubium 2. an duplex detur remedium, Rescindens, & Rescissorium, non moror, cum rescissio usucapionis iudicis officio veniat, declaratio domini autem *Jure actionis Rescissoriae* contineatur, juxta distinctionem tamen *n. 236. § seq. Chil. Theor. pract.* traditam.

¹⁹⁴⁷ Ex quo consequens est cum actione posse iudicis officium implorari, non quidem æquè principaliter, sed successivè, quatenus Judex priùs remotâ

§. 6.

Actio Pauliana

Est realis Prætoria, quæ datur creditoribus, in quorum fraudem res à debitore sunt alienatæ adversus alienatorios, ut creditores rerum alienatarum quasi domini declarentur, & res unæ cum fructibus restituantur. Ex quo

Inferes 1. Paulianam convenire cum aliis Prætoriiis, quod infra annum utilem sit intentanda. *L. 1. ff. quæ in fraud. Credit. . . .*

At dubium est: an sit realis? Ego cum *Lauderb. ad ff. eod.* malo affirmativam defendere, si quæstio sit de Pauliana, qualis hîc à nostro Imperatore proponitur, non quidem ex rationibus ab *Harp. h.* adductis, sed ideo, quia actor fundat se in *jure in re*, seu *fictio dominio*, & pratextu, quasi res adhuc in bonis debitoris existerent, & nunquam ab eo fuissent alienatæ.

Non

Non obstante: quod fraudulenta alienatio sit hujus actionis causa, etenim duntaxat est *causa sine qua non*. Vid. Boehm. *sect. 2. cap. 2. §. 27. & 28.*

1951 Inferes 2. Extrema Paulianæ esse hæc: imum ut actor probet alienationem *in fraudem creditorum celebratam esse.*

1952 2dum: Rem alienatam à reo possideri aut detineri, aut dolo possessionem dimissam esse. Ita quo ad rem. *Lauterb. L. 6. §. 13.*

1953 Inferes 3. Actores in Pauliana esse creditores, quorum in fraudem bona sunt alienata. *h. §.* Unde

1954 Imò: Actor non est creditor hypothecarius, quia illi aliunde prospectum est. *Lauterb. L. C. §. 12. contradicit Widmont. h. t.*

II.

1955 Neque 2dò, qui post alienationem factam credidit. *L. 15. ff. quæ in fraud. Credit.*

1956 Inferes 4. Reum esse 3rium alienatarium, rem alienatam detinentem, modò sit *fraudis complex*, si rem habeat titulo oneroso. *L. 10. §. 2. & 3. ff. eod.*

1957 At verò si rem alienatam habeat titulo lucrativo, sola eventus fraus sufficit. *L. pen. C. h. t.*

ibique Doctores communiter. *Widmont. h. t. n. 31.*

Inferes 5. Finem *primarium* 1958 Paulianæ esse: ut creditoribus *fictum* rei alienatæ *dominium* adjudicetur, *secundarium*, ut res, rescissâ alienatione, quasi nunquam fuissent alienatæ, creditoribus restituantur.

Unde ficti dominiij adjudicatio 1959 *Jure actionis* venit, at rerum restitutio mandatur per *officii judicis* implorationem.

Quæstio mihi fuit proposita: 1960 an casu, quo debitor titulo donationis inter vivos rem alienavit, probandum sit, in debitore fuisse *fraudem consilii*? Ad quam ego cum *Widmont. ad ff. n. 32. h. t.* respondi: solam *eventus fraudem* sufficere, eò quòd hic donatarius de lucro ca. tando, creditores de damno vitando certent.

Quæstio: quando actio Pau. 1961 liana, quæ tamen hic non proponitur, personalis dici possit? sequentem in modum resolvenda est: imò, personalis est Pauliana, quando adversus ipsum debitorem datur ad pœnam, nempe privationem *beneficii cessio*.

cessionis. L. fin. §. 7. ff. h. t. Boehm. L. C. §. 30.

1962 *add: Si obligationes aut actiones in fraudem creditorum essent remissæ v. g. venditi actio tanquam personalis adversus emptorem intentanda reviviscit. Boehm. L. C. §. 29.*

§. 7.

Actio serviana

1963 *Est realis Prætoriana arbitraria, quæ datur locatori adversus conductorem & alium possessorem, rerum in prædium illatarum aut investarum & pro pensione hypothecatarum, ad hoc, ut jus pignoris declaretur, & res locatori pro securitate pensionis extradantur. Ex quo*

1964 *Colliges 1. Servianam convenire cum aliis realibus, quod sit persecutoria juris in re, videlicet pignoratitii.*

1965 *Colliges 2. Et cum Prætoriiis, Jure enim Civili non oriebatur actio ex nuda pignoris constitutione, secus autem de jure Prætorio. Boehm. tr. de act. sect. 2. cap. 3. §. 96.*

1966 *At Petest Cur actio in per-*

sonam ex contractu pignoris non confurgat? Resp. quia res intervenit, & hoc partes non intendunt.

Quæres: An. est annalis hæc 1967 Prætoriana actio? Resp. negativè, nam cum sit rei persecutoria, quandoque triginta, vel quadraginta annis durat. Ex dicendis inf. de perpet. & temporal. act.

Colliges 3. Extrema Serviana esse sequentia: 1. Imum, ut allegerur & probetur, prædium aliquod pro certa pensione esse à reo conductum.

2. dum: Res aliquas à conductore in illud esse illatas, aut investas.

3. tum: Res illas aut à lege aut ab homine esse pignori subiectas. 4. tum: Res tales à reo, hoc est: aut à conductore, aut à tertio detineri, ex quibus resultat conclusio: ut Judex declaret, actori in rebus illis jus pignoris reale competere.

Colliges 4. Actorem esse locatorem Imprimis prædii rustici (insistendo rigori textûs §. 7. h. t. Verlohn. de act. fol. 371. n. 4.) cui illata aut investa expresso pignore

nare sunt obligata. arg. l. 4. pr. ff. in quibus caus. pign. &c.

1972 Deinde locatore in prædii urbani (uti sustinet Harp. h. n. 2. cui alii contradicunt) Ego instendum puto iudicio. Manz. h. n. 29. quòd quia Serviana & quasi Serviana, seu hypothecaria effectibus Juris non differunt, disputationi præsentis immorandum non esse, interim non ea tantum, quæ ex verbis Edicti, sed etiam quæ ex sententia ejusdem descendunt, ex eodem originem trahere.

1973 Hoc convenit inter Doctores: Creditorem extra causam locationis expressum pignus habentem, actorem non esse in hac actione, Dixi? expressum; nam aliqui omnia pignora tacita ad objectum Servianæ referunt. vid. Manz. loc. cit.

1974 Colliges 5. Reum esse Impri-
mis conductorem prædii tam rustici, quàm urbani, si is res illatas & inventas sive expresso sive tacito pignore obligatas possideat.

1975 Dixi: Si conductor illata possideat; Etenim tertius regulariter reus non esset, nisi conductore prius excusso, Berl. p. 2. concl.

23. num. 66. ubi hoc fallere dicit in casu specialis hypothecæ constitutæ...

Deinde reus in Serviana est tertius illatorum, aut investo-
rum, generaliter oppignorato-
rum possessor, saltem, si illa post præclusionem, hoc est: inventarizationem, aut arrestum ad eundem pervenissent Manz. h. n. 44. & seq.

At dubium est: Si nondum fuerint præclusa De praxi sententiam negativam facile prævalituram... Verùm in puncto juris dico: Tertium quoque servianâ pulsari posse, licet nulla facta esset præclusio. Harp. ad §. 4. Instit. quibus mod. recont. oblig. num. 29. Ratio est: quia res transit cum suo onere, arg. l. 15. C. de pign. & Hypoth. jam autem onus pignoris illatis non imponitur per præclusionem, sed illationem. L. 2. & seqq. ff. in quibus caus. pign. tacit. cont.

Non obstat l. 9. ff. in fine in quibus caus. pign. tac. cont. ubi mancipia ante præclusionem manumitti posse asseritur. Nam hoc speciale est favore libertatis. Ex quo argumentum ducitur, quòd ubi hic favor deficit, lo-

cus sit Juri Communi, Ita Harp.
loc. cit.

1979 Colliges 6. Finem *primarium* Serviana esse, ut jus pignoris auctori competere Judex declareret, *secundarium* autem, ut res illatas, & inventas pro securitate pensionis, aut locagii reus extradat, Hinc illud *jure actionis*, hoc per implorationem officii Judicis obtinetur.

Verf Quasi Serviana.

1980 Est *realis quasi Prætoria*, quæ datur cuicumque creditori pignus aut hypothecam extra causam locationis habenti contra debitorem, aut quemcumque possessorem, ut Judex declaret sibi jus pignoris vel hypothecæ competere, & reum condemnet, ad rem pro securitate debiti auctori extradendam, aut deoccupandam.

1981 Dico 1. *Quasi prætoria*, quia dicitur à privato Juris Consulto ad similitudinem Servianæ introducta.

1982 Dico 2. *aut hypothecam*, quia hæc quoque pro objecto habet rem immobilem.

* * *

§. 8.

Actiones Prætorie personales

Modò explanandæ sunt, 1983 nempe de constituta pecunia, de peculio, & in factum ex jurejurando, actione receptitiâ, utpote quæ in eam de constituta pecunia est transfusa, omisâ. Itaque sit

§. 9.

Actio de constituta pecunia

Est *personalis Prætoria bonæ fidei*, quæ datur creditori adversus promittentem (sine solenni stipulatione) se soluturum id, quod ipse aut alius debet, ad hoc, ut promissum solvatur. Lauterb ad ff. de Constit. pec. th. 15.

Proficiscitur ex jure Prætorio 1985 & pacto... est per petua. L. 2. C. h. t. Actor est creditor, cui promissio facta... reus est promittens... De Jure Noviore unum remansit requisitum, ut probetur debitum præcessisse. L. 2. C. h. t... finis est, ut promissum solvatur.

Ho-

1986 Hodie cum de moribus ex nudo pacto oriatur actio, dubitatur, an hæc actio in foro adhuc sit utilis? Videtur dicendum, quod sic: quia geminatio adhuc suos habet peculiare effectus v. g. exclusionem doli, metus, simulationis &c. Vid. *Boehm. de act. sect. 2. cap. 7. §. 20.* Ego tamen; licet admittam aliquas adhuc inter constitutum & nudum pactum hodie intercedere differentias, quoad requisita actionum tamen nihil interesse puto, cum hodie sufficiat probare promissionem solutionis factam esse, sive debitum præcesserit, sive non. Ita *Brunn. ad L. 1 ff. de pecun. Constit.*

§. 10.

Actio de peculio

1987 Est personalis Prætoriam, quæ datur illi, qui cum filio, seruo &c. contraxit, aut quasi contraxit, adversus patrem, dominum &c. qui peculium concessit, ad hoc, ut solvat, quantum est in illo peculio. Ex quibus sequitur 1. Actionem de peculio oriri ex quasi contractu, & hinc esse personalem,

nam cum pater sibi reservet dominium peculii, intellige profectitii, & hinc jus illius commodis fruendi, præsumitur & intuitu peculii concessi voluisse obligari.

Sequitur 2. Esse Prætoriam. 1988 Ratio est: quia ob necessitatem aut utilitatem fuit à Præatore introducta.

Sequitur 3. Quod regulariter sit perpetua, cum sit rei persecutoria. *Manz. n. 26.*

Exceptio est: si dissoluta foret patria potestas aut dominica, aut peculium alio modo foret extinctum, ab eo enim tempore est annalis juxta naturam aliarum prætoriarum. *Lauterb. ad ff. quando peculio act. ann. est.*

Sequitur 4. Extrema actionis esse hæc: 1. imum: Filium, aut servum contraxisse. 2. dum: Eosdem peculium habere... 3. tum: Illud esse à patre aut domino concessum.

Ex quo resultat conclusio: ut pater aut dominus constringatur ad solvendum juxta vires peculii id, quod in contractum est deductum.

Unde hæc actio locum non habet in delictis, nec quasi, nisi quate-

quatenus ad patrem, aut dominum aliquid pervenit, aut hic cum adversario litem contestatus fuisset. *Manz. h. n. 30.* Ratio: quia pater ad negotiandum, non ad delinquendum vel quasi, peculium dedit...

1994 Neque in castrensi, nec quasi peculio actioni de peculio locus est. *L. 18. §. 5. ff. de Castr. Pecul. ...* quia hoc non est penes patrem.

1995 Neque in peculio adventitio, nisi cujus pater filio concessit administrationem, uti putat. *Widmont ff. de Peculio n. ult.* At *Manz. n. 49. h.* negativam generaliter sustinet, cui & Ego subscribo.

1996 Sequitur 5. Actorem esse, qui cum filio, profectitium, aut cum servo servile peculium habente contraxit.

1997 Sequitur 6. Reum esse patrem, vel dominum qui peculium suae potestati subiecto concessit.

1998 Sequitur 7. Finem esse, ut juxta vires peculii, & legem contractus actori satisfiat.

1999 Sequitur 8. Patrem ultra vires peculii non teneri, quia ultra eas non praesumitur in contractum filii consensisse.

Sequitur 9. Patrem hoc ex²⁰⁰⁰ peculio deducere posse, quod filius ipsi aut suis debet. *L. 9. §. peculium 2 ff. de peculio*; quia pater non praesumitur hoc filio voluisse concedere, quod sibi debetur. *Manz. h. n. 54.*

Sequitur 10. Quod, licet haec²⁰⁰¹ actio contra patrem deficiat, directa tamen ex contractu detur adhuc adversus filium &c. *Boehm. sect. 2. cap. 10. §. 16.*

Sequitur 11. Quod si pater²⁰⁰² filio tot & tanta bona concedat, ut per hoc illum tacite emancipasse videatur, cesset pariter haec actio de peculio, utpote quae patriam potestatem veluti conditionem *sine qua non* requirit.

Notandum: quod cum ho-²⁰⁰³ die bona filiis non soleant concedi, nisi simul emancipentur, hodie non sit magnus hujus actionis usus, eam tamen abolitam esse dici nequit.

§. II.

Actio in factum ex jurejurando

Est Praetoria personalis, quae²⁰⁰⁴ datur illi, qui legitime juravit, sibi

sibi aliquid deberi, aut se jus habere in re controversa adversus deferentem, ad hoc, ut debitum solvatur, vel jus petitum actori competere declaretur.

2005 Fluit 1. Personalem esse, quia oritur ex jurejurando, quod habetur pro quodam quasi contractu, ex rei delatione & actoris acceptatione orto; aut si partes mutuo consensu Juramentum sibi deferant, & referant, quia est species transactionis.

2006 Fluit 2. Esse Prætoriam, nam licet Juramentum, eo quod ex nudo pacto proficiscatur, jure Civili nullam producat actionem, at Prætor æquitate motus ex eodem actionem dedit. *Schneid. h. n. 127.*

2007 Fluit 3. Extrema esse hæc: 1um: ut actor alleget, & quandoque probet, juramentum delatum, & postulatum... 2^{dum}: Illud in continenti acceptatum esse... 3^{tium}: Fuisse realiter præstitum... Et 4^{tum}: Judicis auctoritate. *Manz. h. n. 29 & seqq.* Quæ omnia ad unum hoc reduci possunt; ut actor probet legitime juratum esse.

2008 Fluit 4. Actorem petere

reum condemnari ad illud, in quod juratum est, præstandum, faciendum &c.

Fluit 5. Actorem esse, qui legitime juravit, hoc est: adversario postulante, & præviâ judicis approbatione.

Fluit 6. Reum esse, qui Juramentum detulit, aut retulit. Dixi: *Retulit*: Nam juramentum non est præcisè præstandum, sed referri adversario potest, sive peti, ut deferens jurat. Et hoc casu *referens reus est.*

§. 12.

Actiones pœnales

Sive *pœnae persecutoria*, eo quod ex delicto descendant, modò sunt pertractandæ, postquam de *rei persecutoriis*, quibus *rem nostram* persequimur, tractatum est.

Varf. Velati &c.

Actio de albo corrupto

Est *Prætoria personalis*, popularis, quæ datur cuilibet ex populo contra eos, qui *Album*

Ccc

Præ.

Prætoris, in quo edicta proponebat, dolo malo corruerunt ad pœnam 50. aureorum actori applicandam. Ita Doctores. Ex quo

2013 Habemus imò hanc actionem esse personalem, cum ex delicto oriatur, & popularem, hoc est: dari cuivis de populo, utpote cuius Majestas lædebat per Albi Prætorii corruptionem.

2014 Habemus 2dò pœnam illius esse 50. alii dicunt 500. aureorum, & tanquam civilem actori applicandam.

2015 At quæritur: an hæc actio in usu fori sit recepta? Berger. de usu act. pœnal. §. 16. sustinet: hodie esse adhuc hujus actionis usum, v. g. in corruptione edictorum, legum, statutorum &c. Præterea statuarum, picturarum publicarum, marmorum &c. Adhæc Insignium tam familiarum, quàm jurisdictionis, puta: furcarum &c.

2016 Verùm quamvis fatendum sit cum Boehm tr. de act. sect. 2. cap. 11. §. 33. hæc & similia facta illicita esse, & punienda, inde tamen non infertur: actionem nostram cum suis qualitatibus in forum esse receptam, nam

1. hodie pro indole Reip. non est Popularis, quia non amplius populi jus, sed Principis vel magistratûs auctoritas læditur.

2dò Pœna non est 50. nec 500. 2017 aureorum, sed arbitraria, momento Strick, in U. M. de Jurisd. s. ult.

3tò Sicuti quivis de populo 2018 hodie non agit, sed Fiscus, ita etiam pœna huic applicatur. Boehm. L. C. §. 32.

Verf. Et in eum &c.

Actio in factum de in Jus
vocado

Est Prætorialis pœna 2019
lis, quæ datur in jus vocato, cui specialis debetur reverentia, & comparenti, contra sponte vocantem sine venia, ad hoc ut pœnam 50 aureorum actori applicandam solvat. Ex quibus

Concluditur 1. Actorem esse 2020 patrem, patronum &c. sine speciali venia invitos in jus vocatos, per in jus vocationem enim honor illis personis debitus læditur. Si comparuerint, nam si non comparuerint, agere non possunt,

COR-

2021 Concluditur 2. Reum esse, qui talem personam sine venia in jus vocavit . . . & finem, pœnam 50. aureorum, auctori applicandam.

2022 Concluditur 3. Actionis nostræ in foro vix ullum esse usum, abrogatis hodie, reum oborto collo, & per apparitorem sine iudicis iussu in jus vocandi modis, quibus solis reverentia, certis personis debita, lædebat, nam cum hodie citatio iudicis auctoritate fiat, patet, generalem esse impertitam veniam illi, qui in supplica cum reverentia expressit, personam, quam in jus vocari cupit, esse patrem, patrum &c. Ne queratio appareat, cur specialis venia impetratio hodie sit necessaria, cum causa hujus statuicionis proxima hodie cesset. *Boehm. sect. 2. cap. II. §. 34.*

Verf. Item adversus cum &c.

Actio in factum ex edicto: ne quis in Jus vocatum veximat

2023 Est personalis Prætoria pœnalis, quæ datur auctori, vocanti adversarium in Jus contra violenter

eximentem, aut impedientem, in id, in quantum actor in litem juraverit. Unde

Vides 1. Extrema hujus actionis esse hæc: 1. *imium*: ut actor alleget & probet, à se reum aut oborto collo, aut per apparitorem in jus vocatum esse, 2. *dum*: Reum per adversarium & è manibus sibi vi ereptum, aut alio modo præpeditum esse, quo minus in jus veniret.

Ex quibus fluit petitum, ut reus condemneretur in id, in quantum actor in litem juraverit, per consequens non tam venit interesse auctoris, quàm affectio. *Manz. h. n. 35.*

Vides 2. Hodie adhuc dura re hanc actionem quo ad substantiam, cum nec hodie liceat auctoritatem iudicis violare, licet etiam effectum non habuisset exemptio. *Strick. in U M. ff. lib. 2. tit. 7.*

At quæres an pœna etiam quanti interest, hodie obtineat? Resp. negativè, cum hodie per citationem licet effectum non fortitam, præscriptio interrumpatur. *L. 2. C. de ann. Except. Strick. loc. cit. tit. 10.*

§. 13.

Actiones præjudiciales

2028 Sunt actiones *Civiles*, quæ dantur asserenti certum statum contra negantem, aut neganti contra asserentem ad hoc, ut actor vel reus illius statûs homo declaratur.

Prima actio præjudicialis

2029 *Affirmativa est Civilis*, quæ datur domino contra servum in possessione vel quasi libertatis constitutum, ad hoc, ut actor dominus declaretur.

2030 *Negativa est Civilis*, quæ datur à statu servitutis libero contra dominum in servitutis possessione, vel quasi constitutum, ad hoc, ut actor liber declaretur.

2031 Actionis affirmativæ extremum est, ut allegetur & probetur Jus servitutis. Ratio est: quia cum reus reperiatur in possessione libertatis, militat contra actorem præsumptio servitutis exclusivæ.

2032 Actionis negativæ extremum est, ut allegetur & probetur li-

bertas. Ratio est: quia possessio servitutis præsumptionem libertatis excludit.

Hodie in locum harum actio-²⁰³³ num directarum frequentantur præjudiciales utiles, & ex interpretatione Juris-Consultorum descendentes, seu actiones, quæ dantur domino contra homines proprios, adscriptitios, censitas, aut etiam subditos, in possessione vel quasi libertatis constitutos, ad hoc, ut actor declaretur dominus.

Secunda actio præjudicialis

*Affirmativa competit patrono*²⁰³⁴ contra libertum in possessione vel quasi ingenuitatis constitutum, ad hoc, ut actor patronus declaretur vel competit liberto contra patronum in possessione contraria existentem, ad hoc, ut actor libertus declaretur.

Negativa competit Ingenuo à²⁰³⁵ statu libertinitatis libero contra patronum in possessione vel quasi juris patronatus constitutum, ad hoc ut actor ingenuus declaretur. Vel competit patrono à statu patronatus libero contra libertum in possessione vel quasi libertinitatis

tis constitutum ad hoc, ut actor ab hoc statu liber declaretur.

2036 Extremum affirmativæ est, ut patronatûs aut libertinitatis status, negativæ autem, ut libertas ab hoc statu allegetur & probetur.

2037 Ad Exemplum harum dantur hodie actiones utiles, tam affirmativa, competens domino, qui hominem proprium manumisit contra manumissum in possessione vel quasi ingenuitatis constitutum, ad hoc, ut actor quasi patronus declaretur; quam negativa competens quasi Ingenio contra patronum, in possessione vel quasi patronatûs constitutum, ad hoc, ut actor ingenuus declaretur.

Tertia actio præjudicialis

2038 Affirmativa est actio Prætoriana competens patri contra filium in possessione vel quasi libertatis constitutum, ad hoc, ut actor vel pater vel paterf. declaretur. Vel est actio competens filio, aut filiof. contra patrem in possessione vel quasi libertatis constitutum, ad hoc, ut actor filius, vel filiof. declaretur.

Negativa est actio Prætoriana²⁰³⁹ competens patri aut matri à statu pa. aut maternitatis liberis contra filium, aut filiumf. in possessione vel quasi filiationis, seu familiæ constitutum, ad hoc, ut actor ab hoc statu liber declaretur.

Vel est actio competens filio, à statu filiationis, aut familiæ libero contra patrem in possessione vel quasi constitutum ad hoc, ut actor ab hoc statu liber declaretur.

Extremum actionis negativæ²⁰⁴⁰ est, ut actor libertatem à statu paternitatis, aut filiationis alleget, & probet, affirmativæ autem, ut actor statum paternitatis aut filiationis doceat. Ratio est in præsumptione ex possessione rei orta.

§. 14.

Condictio furtiva

Est actio personalis Civilis, rei²⁰⁴¹ persecutoria, quæ datur domino rei furto ablata, vel ejus hæredi contra furem, ejusve hæredem, ad hoc, ut aut res unà cum fructibus; aut in subsidium ejus æstimatio detur. Vid. Boehm. ad ff.

de cond. furt. §. 2. Manz. ad Inst.
h. n. 29. Ex quo

2042 Nota 1. Condiotionem fur-
tivam esse personale Civilem,
non poenalem. *Boehm. in tr. de*
act. sect. 2. cap. 5. §. 34 Ratio est:
quia immediatè ex legis æqui-
tate descendit, licèt delictum,
vel furtum requiratur ut *causa*
sine qua non.

2043 Nota 2. Extrema hujus actio-
nis esse: 1. tum: Ut dominium,
vel bonæ fidei possessio allege-
tur, tum quia per *L. 1. ff. de*
condict. furt. ex parte actoris re-
quiritur dominium, cum petat
sibi dari, tum quòd B. f. posses-
sor sit loco domini.

2044 Dixi *dominium allegari*: ete-
nim ut probetur, non est ne-
cesse. Ratio: quia in hac actio-
ne non de jure dominiij princi-
paliter, sed de obligatione fu-
ris agitur.

2045 2dum Extremum est: ut al-
legetur & probetur rem ab acto-
re possessam sibi à reo vel ejus
auctore universali esse furto
ablatam. Ratio: quia licèt fur-
tum non sit causa efficiens hujus
actionis, est tamen *conditio sine*
qua non. Ubi insuper

2046 Observa: Formale furti, seu

malitiam non esse ad hanc actio-
nem necessariam, sed sufficere
materiale, seu factum furtivum.
Ratio: quia actio non est poena-
lis, sed Civilis rei persecutoria.

Nota 3. Actorem in conditio 2047
ne furtiva esse dominum, aut
bonæ fidei possessorem, quibus
res est surrepta, aut horum hæ-
redem. Ratio est: quia hi soli
possunt obtinere nostræ actionis
finem, nim. ut res furto ablata
detur.

Nota 4. Reum hâc actione 2048
convenibilem, esse furem, aut
ejus hæredes, licèt rem furti-
vam non detineant. *Manz. h. t.*
§. 14. num. 23. Ratio est: tum
in odio furum, ut pluribus actio-
nibus pulsari possint, tum quòd
æquitas legis, ut causa proxima
hujus actionis, quoque hære-
des stringat.

Nota 5. Finem conditiois 2049
furtivæ esse, ut res unà cum
fructibus detur, aut rei casu
etiam peremptæ æstimatio præ-
steretur. Ratio est: tum quia hæc
actio est rei persecutoria, tum
ne fur ex fructibus sine titulo
fiat locupletior, tum quòd fur
sit in perpetua mora.

§. 15.

De differentia actionis realis & personalis nominali

²⁰⁵⁰ Actio realis dicitur vindicatio, quia illâ afferitur suum, vel jus reale, personalis autem appellatur condictio, quasi repetitio.

§. 16.

Tertia divisio actionis in rei, & pœnæ persecutoriam, nec non mixtam

²⁰⁵¹ Actio à causa finali dividitur in rei & pœnæ persecutoriam, nec non mixtam, ex hac ratione, quia ex fine libelli, in quo proponitur, petitum seu modum petendi discimus.

§. 27.

Actio rei persecutoria

²⁰⁵² Est, quæ datur actori ad consequendum à reo id, quod illi ex patrimonio abest, sive id ejus sit, & ab alio detineatur, sive eidem debeat. Ita ferè Harp, b. n. 2.

Ubi nota cum Imp h. omnes ²⁰⁵³ actiones reales esse rei persecutorias, & ferè omnes personales ex contractu descendentes. Dixi: ferè: quia actio depositi, incendiarii aut ruinae tempore facti, & per depositarium diffessi est mixta. Vid. Manz. b. n. 5. Itaque

Prima actio rei persecutoria, condictio certi ex mutuo

Est personalis, Civilis, bonæ ²⁰⁵⁴ fidei, quæ datur mutuanti contra mutuatarium ad hoc ut res mutuo datae actori in eodem genere, bonitate in- & extrinseca reddantur. Ubi

Notandum pro regula generali, ²⁰⁵⁵ ne ^{ut} paginam repleamus, actorem esse, cui datur, reum esse, contra quem actio datur. Extrema esse contractus, & illius qualitates; finem autem esse omne id, quod ex quolibet contractu vel aliunde debetur.

* * *

Secun-

*Secunda actio rei persecu-
toria, condictio certi ex
stipulatione*

2056 Est personalis, quæ datur sti-
pulatori contra promittentem, ad
hoc, ut reus rem, aut factum,
promissa, & in stipulationem de-
ducta præstet.

*Tertia actio rei persecuto-
ria, commodati directa*

2057 Est personalis, bonæ fidei, quæ
datur commodanti contra com-
modatarium, ad hoc, ut resti-
tuatur res commodata integra, &
salsa, una cum fructibus, præ-
tio deteriorationis, & Interesse,
nec non damna minima negligenti-
a data refundantur.

*Quarta actio rei persecu-
toria, commodati con-
traria*

2058 Est personalis, bonæ fidei,
quæ datur commodatario contra
commodantem, ut reus solvat,
quanti actoris interest (v. g. si
commodata res sit ante finitum

usum repetita) damna reficiat, ex
vitiosa re commodata illata, vel
refundat expensas necessarias.

*Quinta actio rei persecu-
toria, depositi civilis
directa*

Est personalis, bonæ fidei, quæ 2059
datur deponenti contra deposita-
rium, ad hoc, ut res deposita
restituatur una cum fructibus &
usuris à tempore moræ, aut dam-
na dolo, & culpa vel vera vel præ-
sumpta data reficiantur.

*Sexta actio rei persecuto-
ria, depositi civilis
contraria*

Est personalis, bonæ fidei, quæ 2060
datur depositario contra deponen-
tem, ad hoc, ut reus expensas in
rem depositam factas, & damna
eatenus perpeffa reficiat.

*Actio depositi miserabilis
Pratoria*

Est pœnalis, quæ datur de- 2061
ponenti contra depositarium, qui
tempore ruinæ, incendii, aut
tumul-

tumultus depositum recepit, & illud negat, infra annum, ut duplum reus præstet.

Septima actio rei persecutoria, mandati directa

2062 Est personalis, bonæ fidei, quæ datur mandanti contra mandatarium, ad hoc, aut ut reus mandatum exequatur, vel interesse præstet, aut rationes gestionis reddat, fructusque perceptos restituat, aut rem adipsum ex mandato perventam tradat, aut damna etiam levissimâ culpâ, uti appellant, data reficiat, & interesse ob non servatos fines mandati præstet.

Octava actio rei persecutoria, mandati contraria

2063 Est personalis, bonæ fidei, quæ datur mandatario contra mandantem, ad hoc, ut reus rem mandatam recipiat, sumptus in exequendo mandato factos, & quanti actoris interest, præstet.

Nona actio rei persecutoria, pro Socio

2064 Est personalis, bonæ fidei, quæ

datur socio contra socium ad hoc, ut reus lucrum communicet, eatenus rationes reddat, damnum dolo aut latâ culpâ datum reficiat, aut expensas ex suo necessario factas refundat. Nota: Culpam hic non habere effectum nisi levis, ut ajunt. Vid. n. 1677.

Decima actio rei persecutoria, empti

Est personalis, bonæ fidei, quæ 2065 datur emptori contra venditorem, ad hoc, ut reus rem tradat, cum omnibus accessionibus, nec non damna dolo, culpâ, & mediâ negligentia data, evictionem, Interesse, aliaque promissa præstet.

Undecima actio rei persecutoria, venditi

Est personalis, bonæ fidei, quæ 2066 datur venditori adversus emptorem ad hoc, ut reus pretium solvat, unâ cum usuris, & sumptus in rem factos reficiat.

* * *

add

Duo-

*Duodecima actio rei per-
secutoria, locati prædii*

2067 Est personalis, bonæ fidei, quæ datur locatori prædii (idem est de alia re) contra conductorem ad hoc (1.) ut reus pensionem conventam solvat. (2.) finito tempore rem locatam reddat. (3.) damnum dolo, culpâ, aut mediâ negligentia illatum. (4.) Interesse ob dilatam restitutionem reficiat (5.) ob malam versationem, aut proprii usûs necessitatem, tempore licet nondum finito, domino locatâ excedat.

*Decima tertia actio rei
persecutoria, locati operis*

2068 Est personalis, bonæ fidei, quæ datur locatori operis aut conductori operarum contra conductorem operis, aut locatorem operarum ad hoc, ut reus opus conductum perficiat, interesse præstet, si contra formam præscriptam sit factum, vitium admissum emendet, opus absolutum, probatumque præstet, & damnum licet minimâ negligentia datum reficiat.

*Decima quarta actio rei
persecutoria, conducti
prædii*

Est personalis, bonæ fidei, quæ 2069 datur conductori prædii (idem est de alia re) contra locatorem ad hoc (1.) ut reus usum rei conductæ, & cessans eatenus Interesse præstet (2.) prædium eollapsum restauret, vel pro rata mercedem remittat. (3.) expensas refectionis necessarias refundat. (4.) patiatur ex justa causa v.g. ob periculum ruinæ actorem emigrare. (5.) ob sterilitatem pensionem remittat, aut (6.) damna vitio rei locatæ perpeffa præstet.

*Decima quinta actio rei
persecutoria, conducti
operis*

Est personalis, bonæ fidei, quæ 2070 datur conductori operis, seu locatori operarum, contra locatorem operis, seu conductorem operarum ad hoc, ut reus mercedem juxta contractûs legem actori exsolvat.

§. 18.

Prima actio pœna persecutoria, furti manifesti

2071 Est personalis, prætoria, merè pœnalis, quæ datur omnibus, quorum interest (etiam non domino) contra furem, & illius adjuutores, ad hoc, ut reus pœnam quadrupli præstet.

Secunda actio pœna persecutoria, furti non manifesti

2072 Est personalis, Civilis, merè pœnalis, quæ datur omnibus, quorum interest contra furem, & adjuutores ad pœnam dupli pendendam.

§. 19.

Prima actio mixta, bonorum raptorum

2073 Est personalis, Prætoria, quæ datur omnibus, quibus res per vim ereptæ sunt, contra dolosum raptorem, infra annum in quadruplum, post annum in simplum.

Ubi Notandum est: Actio-2074

nes mixtas hic ideò dici, quia partim rei, partim pœnæ sunt persecutoria, quadruplo enim hic præstando inest æstimatione, adeoque ultra æstimationem non præstatur, nisi triplum, quod in quadruplo furti manifesti secus est. Vid. Manz. h. n. 9.

Secunda actio mixta, legis Aquiliae

Est personalis, Civilis quæ 2075 datur damnificato contra damnificantem, ad hoc, ut damnum, etiam culpâ levissimâ omissionis datum, reficiatur.

Observandum autem: actio-2076 nem legis Aquiliae ideo mixtam dici, tum quia contra inficiantem in duplum datur, quod partim pœnam continet, partim rei æstimationem, tum quod illâ persequamur id, quanti plurimi res valuit integro anno retro, aut infra 30. dies proximos.

Extremum actionis Aquiliae 2077 est: ut allegetur & proberetur damnum culpâ datum esse. Ratio est: quia hæc actio pro fonte habet delictum.

Ddd 2

Tertis

*Tertia actio mixta, ex
testamento*

2078 Est personalis, Civilis, quæ datur piæ causæ contra heredem v. g. negantem, aut differentem sine causa legata, aut fideicommissa piis causis relicta solvere, in duplum.

2079 Extrema sunt 1. Ut relictum allegeretur & probetur 2. Ut doceatur mendacium aut injusta in præstando relicto commissam ora, unde patet hanc actionem esse partim pœnalem.

§. 20.

Actio alia mixta

2080 Est, quæ partim in rem, partim in personam est directa, seu ad præstationes tam reales, quàm personales.

Prima actio mixta, familia herciscunda

2081 Est Civilis, duplex, bonæ fidei, quæ datur cohæredi contra cohæredem, ad hæc, ut hereditas communis dividatur, & præsta-

tiones personales adjudicentur.

Unde

Videmus 1. Actionem hanc 2082 esse mixtam, quia illâ partim portionem hæreditariam, quæ nostra est, ab altero cohæredum vindicamus, partim præstationes personales v. g. acceptum commodum, aut incommodum, sive fructus & expensas ex quasi contractu condicimus. Manz h. n. 9.

Videmus 2. Actionem hanc 2083 esse duplicem, quia uterque cohæredum & actoris, & rei vices sustinet.

Videmus 3. Extrema actio 2084 nis familiæ herciscundæ esse. Imum: Ut actor à reo ut cohæres agnoscat, sive ex testamento, sive ab intestato. 2dum: Ut allegeretur & probetur hereditatis communio.

Dixi: ut actor quæ cohæres 2085 agnoscat. Etenim si reus neget actorem cohæredem esse, regulariter alio iudicio agendum est, nim. petitione hereditatis.

Videmus 4. Finem hujus 2086 actionis alterum esse hereditatis communis divisionem. Ratio est: quia cum universale sit hoc

Ju.

Judicium, hæreditatem, hoc est: commoda & incommoda continet. Unde

2087 Videmus 5. Finem actionis nostræ alterum esse præstationes personales, v.g. ut si quid dolo vel culpâ unius cohæredis sit amissum vel deterioratum, aut quid sumptuum factum hoc refundatur, & fructus ultra debitum percepti contribuantur.

Secunda actio mixta, communi dividundo

2088 Est Civilis, duplex, bonæ fidei, quæ datur habenti rem titulo singulari cum alio communem contra alterum, ad hoc, ut res communes dividantur, & præstationes personales fiant. Unde

2089 Deducimus 1. Extrema hujus actionis esse unum: rerum singularium communionem, si ve ex contractu societatis si ve aliunde descendente, 2dum: res communes esse pro indiviso & communi nomine administratas.

2090 Deducimus 2. Finem nostræ actionis esse rerum singularium divisionem, & præstationes personales.

Tertia actio mixta, finium regundorum

Est Civilis, duplex, quæ datur 2091 habenti confines agros contra vicinum, ad hoc, ut fines confusi regantur, seu restituantur, vel novi termini constituantur, nec non fructus & interesse præstentur Ex quibus

Colligimus 1. Extrema actio 2092 nis finium regundorum esse unum: Ut allegetur & probeatur prædiorum rusticorum seu agrorum confinitas. 2dum: Ut fines allegentur, & probentur.

Colligimus 2. Actorem esse 2093 habentem prædium confine si ve dominium aut quasi illius habeat, si ve aliud jus in re, reum autem illum, qui detrectat finium reparationem, aut constitutionem.

Colligimus 3. Finem esse 2094 tum ut limites agrorum regantur, hoc est: reparentur aut constituantur, tum ut fructus interim percepti restituantur, & expensæ refundantur.

* * *

§. 21.

Quarta divisio in actionem simpli, dupli, tripli, & quadrupli:

§. 22.

Actio simpli

²⁰⁹⁵ Est quæ datur ad hoc, ut rem nostram vel nobis debitam, aut pœnam absque ulla dupli-vel quadruplicatione consequamur, quales sunt actio mutui ad rem fungibilem, actio empti ad mercem, venditi ad pretium; Imò actio legis Aquiliæ contra confidentem damni illationem. Ratio est: cum hic pretium *quantum plurimum* non duplicetur.

§. 23.

Actio dupli

²⁰⁹⁵ Datur ad hoc, ut actor præter rem debitam aliquid ultra consequatur, quod estimationem ejus rei duplo excedat. Tales sunt actio furti non manifesti, legis Aquiliæ contra negantem, de-

positi miserabilis Prætoria, ex testamento, nec non

Actio servi corrupti

Seu personalis, Prætoria, mixta, ²⁰⁹⁷ pœnalis, quæ datur domino servi, cujus animus corruptus est, contra corrumpentem, hoc est, consulentem, aut hortantem, ut servus deterior fiat, in duplum. Ex quo

Deduces 1. Pretium deteriorationis hic duplicari, v.g. si servus ob corruptionem 10. florenis minoris valeat, præstandi sunt viginti, ultra id, quantum domini interest.

Deduces 2. Hodie contra corruptores filiorum famulorum domesticorum, aut aliorum subditorum, dari utilem servi corrupti actionem, ad præstandum id, quantum valent, operæ, aut alia commoda patri, heredi, aut domino cessantia.

§. 24.

Actio tripli, condictitia de sportulis

Est personalis, Civilis, mixta, ²¹⁰⁰ quæ

quæ datur reo contra actorem, qui ultra sportulas debitas in quadruplum.

per fraudem plus in libello complexus est, ut ille plures sportulas exsolveret, in triplum sportularum. Unde

2101 Patet: Quod, cum hodie sportulæ, seu salaria Judicum, & nuntiorum non præstentur juxta quantitatem summæ in Judicium deductæ, vix sit hujus actionis usus.

§. 25.

Actio quadrupli

2102 Datur ad hoc, ut præter rem debitam actor ultra aliquid consequatur, quod estimationem quadruplo excedat, quales sunt actio furti manifesti, actio quod metûs causa, actio in factum contra calumniatores, & condictio ex lege contra executores.

Prima actio quadrupli, condictio ex lege contra executores

2103 Est actio personalis, Civilis, mixta, quæ datur partibus litigantibus contra ministros publicos, aliquid dolo malo exigentes

ultra sportulas debitas in quadruplum.

Secunda actio quadrupli, de calumniatoribus

Est personalis, Prætoria, mixta, 2104 quæ datur contra accipientem pecuniam, ut alteri in Judicio calumnia fiat, infra annum in quadruplum, & post in simplum.

Tertia actio quadrupli, quod metûs causâ

Dabitur infr de arbit. act. 2105

Quarta actio quadrupli, furti manifesti

Est suprâ explicata. 2106

§. 26. & 27.

Differentia actionum dupli & quadrupli

Stat in eo: quod nonnullæ 2107 actiones in duplum dentur in casum inficiationis, v.g. legis Aquiliæ, aliæ autem in duplum simpliciter, ut furti non manifesti,

facti, sic pariter actiones in quadruplum semper tales sunt, unicâ exceptâ, nimirum *quod metus causâ*, quâ eo demum casu in quadruplum agimus, si reus à Judice ad restitutionem condemnatus sententiâ parere detrectet. *Harp. h. §. 26. § 27.*

§. 28.

Quinta diviso in actionem bonæ fidei, stricti juris, & arbitrariam

²¹⁰⁸ Probat^{ur} ab *Harp. h. §. n. II.* per *L. in actionibus 5. ff. de in litem Jur.* ubi actio arbitraria actioni bonæ fidei & stricti Juris opponitur.

Primum membrum dividens, Actio bonæ fidei

²¹⁰⁹ Est, quæ ex negotio bonæ fidei proficiscitur. v. g. empti-venditi, locati conducti, mandati, depositi &c. Sunt autem negotia bonæ fidei, *juxta dicta* quæ ad certam juris Civilis formulam non sunt restricta. Unde

²¹¹⁰ Colliges I. Regulam à Do-

ctoribus traditam: *actiones §. 28. aut ex. aut implicite enumeratas esse bonæ fidei, alias autem stricti Juris*; non posse sanâ ratione admitti. Ratio patet ex sola actione mutui, quæ, licet hinc nequidem implicite sit enumerata, attamen est bonæ fidei, cum ex negotio bonæ fidei descendat. *non nisi probi & dicitur ea non supponit*

Colliges 2. In actione bonæ fidei ²¹¹¹ judicem ex æquo & bono judicandi habere liberam potestatem. Ratio est: quia, cum hæc actio proficiscatur ex negotio *naturali*, judex in judicando neque ad ullam formulam, neque ulla verba est adstrictus.

Colliges 3. Dubium non esse, ²¹¹² quin actiones in hoc §. 28. enumeratæ partim explicatæ, partim adhuc explanandæ, sint bonæ fidei, ex ratione, quod ex negotiis bonæ fidei oriuntur. Ex quo

Colliges 4. Prima bonæ fidei ²¹¹³ est actio empti. Secunda venditi. Tercia locati. Quarta conducti. Quinta mandati. Sexta depositi. Nona commodati. Decima familiæ herciscundæ. Undecima communi dividundo.

Duodecima bona fidei actio, negotiorum gestorum directa

2114 Est personalis, rei persecutoria, quæ datur domino, cuius absentis, aut ignorantis negotia gesta sunt, contra gestorem, ad hoc, 1. ut reus rationes administrationis reddat. 2. perventa cum usuris restituat, & 3. damnum etiam minimam negligentiam datum reficiat. Vid. quo ad rem. Boehm. ad ff. de Negot. gest. Ex quibus

2115 Patet 1. Actorem esse dominum negotii, quod ipso absente aut ignorante gestum est; reum autem esse gerentem negotium gratis, & sine mandato, etiam tacito.

2116 Patet 2. Extremum hujus actionis, quo ad 1um & 2^{dum} finem, esse, ut actor alleget, & probet negotium suum à reo gestum esse, & quo ad 3^{tium}, ut probetur damnum culpam, aut etiam minimam negligentiam datum.

* * *

Decima tertia bona fidei actio, negotiorum gestorum contraria

Est personalis, rei persecutoria, 2117 quæ datur illi, qui utiliter alterius negotium gessit contra dominum, ad hoc, ut indemnitatem suam actor consequatur, hoc est: expensarum necessariorum & utilium, nec non ejus, quod ob causam negotii gesti eidem abest, refusionem. Ita ferè Boehm. loc. cit. § 8.

Extrema hujus actionis sunt 2118 1um: Ut actor nim. gestor probet utile negotium rei, scilicet domini, gestum esse. 2^{dum}: expensas esse erogatas, aut abesse aliquid actori occasione gesti negotii.

Decima quarta bona fidei actio, tutela directa

Est personalis, rei persecutoria, 2119 quæ datur puberi contra tutorem ad hoc, ut tutor finitam tutelam actori rationes administrationis reddat, res ad ipsum perventas restituat, & damna dolo, culpam

Eee

aut

aut mediâ negligentia illata reficiat, Manz. b. s. n. 4. Unde
 2120 Vides: Extrema hujus actionis esse, imum: Ut actor, nim. pubes doceat quasi contractum tutelæ, & 2dum: Ut probet culpam aut mediam negligentiam à reo, nempe tutore, esse commissam.

Decima quinta bona fidei actio, tutelæ contraria

2121 Est personalis, rei persecutoria Prætoria, quæ datur tutore contra puberem, ad hoc, ut tutelâ finitâ actori tutore pubes reus expensas in tutelam factas reficiat, aut operas, ab illo, non ut tutore præstitas, bonifaciat. Ex quo
 2122 Habes: Extrema actionis tutelæ contrariæ esse tutelæ administrationem, expensarum erogationem, aut operarum præstationem.

Decima sexta bona fidei actio, pignoratitia directa

2123 Est personalis, rei persecutoria, quæ datur debitori contra creditorem, qui pignus recepit, ad hoc,

ut soluto debito pignus restituat, damna mediâ negligentia data reficiat, nec non lucrum & fructus reddat. Inde

Patet: Extrema hujus actionis esse: 1mum: Ut actor nim. debitor alleget, & probet pignus, reo sc. creditori, datum esse. 2dum: Ut doceatur debitum solutum esse, aut ut in Judicio offeratur.

Decima septima bona fidei actio, pignoratitia contraria

Est personalis, rei persecutoria, 2125 quæ datur creditori contra debitorem, ad hoc, ut reus nim. debitor actori nempe creditori indemnitatem præstet, hoc est: ut ob rem alienam, vitiosam, vel alteri obligatam pignori datam aliud pignus (ex probabili sententia) constituat, vel interesse præstet, damna ex vitio pignoris illata refarciat, & pignus dolo, fraude, vel precario receptum restituat.

Extrema hujus actionis sunt. 2126 1mum: Ut allegetur contractus pignoris, & probetur. 2dum:

Ut

Ut damnum vel interesse ex tractu ab una parte impleto, in-
 præmissis fontibus dimanans teresse præstando.
 doceatur.

*Decima octava fidei bonæ
 actio, præscriptis ver-
 bis in genere*

2127 Est personalis, Civilis, quæ
 datur habenti obligationem ex
 contractu innominato contra
 obligatum, ad hoc, ut reus se-
 cundum præscriptam verborum
 adimpleat contractum innomina-
 tum, aut interesse præstet. Ubi

2128 Concludo 1. Contra plures;
 actionem præscriptis verbis esse
 bonæ fidei, L. 24. ff. de præscript.
 verbis. Ratio est: tum quòd
 contractus innominati, ex qui-
 bus descendit, non sint formu-
 larii, tum quòd magnam cum
 aliis negotiis, quæ bonæ fidei
 sunt, habeant affinitatem.

2129 Concludo 2. Hodie, cùm
 contractus innominati, uti &
 pacta ad similitudinem stipula-
 tionum, pœnitentiam non ad-
 mittant, actione præscriptis
 verbis agi posse præcisè ad con-
 tractus implementum, neque
 reum regulariter defungi, con-

*Decima nona bonæ fidei
 actio, præscriptis ver-
 bis æstimatoria*

Est personalis, Civilis, quæ 2130
 competit illi, qui dedit rem æsti-
 matam pro certo pretio ad venden-
 dum contra accipientem, ad hoc,
 ut aut ipsam rem incorruptam
 reddat, aut æstimationem con-
 ventam præstet. Ubi

Dico: Actionem hanc esse 2131
 bonæ fidei. Ratio stat in princi-
 piis suprâ astructis, eò quòd
 hic contractus non sit formula-
 rius,

*Vigesima actio bonæ fidei,
 præscriptis verbis ex
 permutatione*

Est personalis, Civilis, quæ 2132
 datur illi, qui rem certam animo
 permutandi alteri dedit contra
 accipientem, ad hoc, ut reus vi-
 cissim rem tradat, aut rem ac-
 ceptam restituat, aut interesse
 præstet.

Vigesima prima actio bonæ fidei, petitio hereditatis

²¹³³ Est universalis, mixta, quæ datur verò heredi post aditam hereditatem contra illum, qui pro herede, aut pro possessore possidet, aut dolo desit possidere, ad hoc, ut actor hæres declaretur, & hereditas cum omni causa restituatur. Unde

²¹³⁴ Sequitur 1. Petitionem hereditatis esse actionem universalem, quia universalia jura, sive commoda sint, sive incommoda, in illam veniunt.

²¹³⁵ Sequitur 2. Actionem nostram esse mixtam in sensu supra explicato. Vid. *Chil. Exercit. jurid. n. 374.* Ratio est: quia illam tam hereditatem ut nostram, quam præstationes personales v. g. quod à debitoribus hereditariis exactum est, nec non pretia rerum &c. petimus

²¹³⁶ Sequitur 3. Actorem esse verum heredem, reum verò illum, qui se heredem dicit, sed hæres non est, aut qui nullum suæ possessionis titulum allegare potest, aut qui dolo desit possidere.

Sequitur 4. Extrema Petitionis hereditatis esse: *in rem*: Ut actor doceat se heredem esse, hoc est: defunctum esse illum, de cujus successione agitur, nec non hereditatem mediante additione, aut immixtione esse acquisitam. 2dum: Rem res hereditarias possidere pro herede, vel possessore, aut dolo desisse possidere.

Sequitur 5. Finem Petitionis hereditatis esse, ut actor hæres declaretur, & hereditas cum omni causa *jure actionis* restituantur.

Vigesima secunda bonæ fidei actio, ex mutuo certi condictio

Descripta est superius, quæ quod sit bonæ fidei, ratio est, quia non descendit ex contractu formulario Non obstante. *L. 24. ff. Præs. verbis.* ubi *usura ex mutuo non debentur*, quia hoc ideo non est, quod contractus sit *stricti juris*, sed cum *gratuitus* esse debeat.

Vigesima tertia actio bona fidei, ex testamento

2140 Est personalis competens illis, quibus aliquid in testamento relictum est contra heredem, qui hæreditatem adivit, ad hoc, ut relictum cum omni causa præstet. Ubi

2141 Nota: Actionem hanc esse bonæ fidei, nam licet olim legata fuerint formularia, quia tamen postea fuerunt fideicommissis exæquata, iudiciis bonæ fidei sunt annumeranda. L. 34. ff. de usur. Sc. Boehm. tr. de act. sect. 1. cap. 3. §. 35. §. 6.

Vigesima quarta bona fidei actio, finium regundorum

2142 Descripta est: quam bonæ fidei esse probat. L. 8. §. 1. ff. fin. regund. Ex ratione, quia fons illius non est contractus formularius, ex quo unice dependet in dolo actionis stricti juris.

* * *

Vigesima quinta bona fidei actio, condictio indebiti

Est personalis, quæ datur sol²¹⁴³ venti naturaliter indebitum per errorem facti contra accipientem bonæ fidei, ad hoc, ut indebitum restituatur cum omnibus accessibus & fructibus. Ubi

Vides: Hanc actionem esse²¹⁴⁴ bonæ fidei, quia in sola æquitate fundatur. L. 14. ff. de condict. indeb. Non obstante, quod usuræ in eam non veniant, etenim indebitum restituendi tantum obligatio contrahitur, quæ non sunt usuræ. Boehm. tr. de act. sect. 2. cap. 5. §. 29.

Vigesima sexta bona fidei actio, funeraria

Est personalis, quæ datur fu²¹⁴⁵ neranti contra illum, ad quem funus pertinet, ad hoc, ut reus impensis in funus factas restituat. Unde

Patet: Funerariam esse bonæ²¹⁴⁶ fidei, tum quod in L. 14. §. 6. de Religios. dicatur nasci ex æquo & bono, tum quod non contur-

gat ex negotio formulario, sed
quasi contractu.

§. 29.

*Vigesima septima bona fidei
actio, donati*

²¹⁴⁷ Est personalis, quæ datur do-
natario contra donantem, ad hoc,
ut reus rem donatam præstet.
Ubi

²¹⁴⁸ Observandum: Olim dona-
tionem fuisse negotium stricti
juris, prout probatur per L.
22. ff. de Donat. Ex ratione,
quòd nudum pactum esset, vel
solemni scriptura, vel verbis per-
ficiendum, at hodie cum etiam
nudum pactum actionem pro-
ducat, actio donati ex negotio
formulario non proficiscitur.
Boehm. sect. 1. C. 3. §. 40.

*Vigesima octava bona fidei
actio, de constituta
pecunia*

²¹⁴⁹ Explanata est suprâ, ubi illam
bonæ fidei dixi, eò quòd
ex æquitate naturali intro-
ducta sit, neque cancellis for-
mulæ inclusa, Boehm. loc. cit.
§. 42.

*Vigesima nona bona fidei
actio, ex stipulatu de
dote petenda*

Est personalis, Civilis, quæ ²¹⁵⁰
datur marito stante matrimonio
contra illum, qui dotem promisit,
ad hoc, ut actor nim. maritus
illam à reo, sc. promittente con-
sequatur, unà cum fructibus
& usuris.

Dico: Actionem nostram esse ²¹⁵¹
bonæ fidei contra regularem na-
turam actionis ex stipulatu, ve-
luti negotio formulario, & stricti
juris. Ratio stat in favore matri-
monii, ubi Imp. h. s. bonam fi-
dem voluit exuberare.

*Trigesima bona fidei actio,
ex stipulatu de dote
repetenda*

Est personalis Civilis, quæ da- ²¹⁵²
tur uxori, vel illius patri contra
maritum, aut illius heredem, ad
hoc, ut reus nim. maritus actori,
sc. uxori dotem numeratam re-
stituatur, unà cum usuris, fructi-
bus,

bus, & damnis. Descriptio patet ex dictis.

Secundum membrum dividens divisionis supra astructa, actio stricti Juris

2153 Est, quæ ex negotio stricti Juris descendit, v. g. actio ex verborum, aut literarum obligatione. Sunt autem negotia stricti juris juxta dicta negotia formularia, in quibus solemnia à jure Civili præscripta sunt observanda, v. g. stipulatio, literarum obligatio &c. Itaque

Prima stricti Juris actio, condictio certi ex stipulatu

2154 Est supra descripta. Ratio, quare stricti Juris sit, patet ex dictis, quia stipulatio est contractus formularius, ad certam verborum ore prolatorum solemnitatem astrictus.

* * *

Secunda stricti Juris actio, fidejussoria vel condictio ex fidejussione

Est personalis, rei persecutoria, quæ datur creditori contra fidejussorem, & illius hæredes, ad hoc, ut præstetur deductum in stipulationem. 2155

Tertia stricti Juris actio, condictio certi ex solemnibus literis

Est personalis, rei persecutoria, quæ datur creditori contra debitorem ex solenni scriptura obligatum, ad hoc, ut reus præstet, quod solemnibus literis est comprehensum. 2156

Condictio certi ex solenni scriptura est actio stricti juris. Ratio est: quia descendit ex contractu formulario. 2157

§. 30.

Differentia inter actiones bonæ fidei, & stricti juris

Prima est, quòd iudex in his Jus 2158

Jus strictum sequi debuerit, neque *formulam solennem* obligationis negligere, neque plus v. g. fructus, neque minus actori adjudicare potuerit, at in illis judicaverit *ex æquo*, & *bono* juxta verosimilem partium contrahentium mentem. Sed

2159 Petes 1. An hodie hæc differentia adhuc superstit? Resp. negativè, nam cum *juxta dicta* hodie cessent solennes contractuum formulæ, adeoque *stricti Juris* negotia, hinc sequitur, nullam hodie superesse *stricti Juris* actionem.

2160 Petes 2. An ergo doctrina de actionibus *stricti Juris* hodie est superflua? Resp. non est, etenim si partes expresserint se vel se *juxta strictum Jus Romanum* judicari, utendum est in decisione causæ *Juris Romani* principis hactenus expositis.

2161 Secunda inter actiones *bonæ fidei* & *stricti Juris* differentia olim erat, quòd judex in illis compensare potuerit debitum & creditum hinc inde pro rata; sed in his non ita; licet *Imp. h. §. 30.* illam sustulerit.

§. 31.

Tertium membrum dividens divisionis supra positæ, actio arbitraria

Est, quæ ex arbitrio Judicis 2162 pendet. Definiente *Imp. h. §. 31.* seu ut docet. *Boehm. in tr. de act. sect. 1. cap. 3. §. 40.* in qua judex pro arbitrio suo determinat incerta, quæ certâ *Juris regulâ* commodè determinabilia non sunt. Hinc in rebus communibus dividendis, nec non in tutela judicio opus est Judicis arbitrio. Unde

Patet 1. Differentia inter actionem *bonæ fidei*, & *arbitrariam*, quòd in illa judex determinet certa, in obligatione non expressa, ex æquo & bono v. g. *usuras*, *præstationem evictionis* &c. in jure determinata, in hac autem incerta, nullâ *Juris regulâ* determinata, v. g. *lucrum in societate* &c.

Patet 2. Eandem actionem 2164 diverso respectu esse *bonæ fidei* (quatenus ex æquo & bono illa adjudicantur, quæ certa sunt)

&

& infimul arbitriam, quatenus incerta prævio iudicis arbitrio adjudicantur. Unde

2165 Patet 2. Erroneam esse Doctorum, ut *Manz. h. s. 31 n. 2.* sustinentium: *actiones stricti Juris dividi in tales in specie, & arbitrarias*: sententiam, cum *arbitraria* etiam alio respectu *bonæ fidei* esse possit.

Prima arbitraria actio de eo, quod certo loco &c.

2166 Est personalis, quæ creditori datur contra debitorem ex contractu stricti Juris obligatum ad solutionem certo loco præstandam, ad hoc, ut reus alio loco convenienti in quo agitur, solutionem unà cum interesse præstet. Ubi

2167 Observa 1. Actionem hanc non ex ipso contractu stricti Juris descendere, sed ex *æquitate naturali*, quia iniquum videbatur, creditorem non posse suum consequi, si debitor multo tempore ad locum, in quem facta esset promissio, non accederet. *Boehm. in tr. de act. sect. 2. cap. 5. s. 52. & 53.*

Observa 2. Actorem hic 2168 creditorem, cui solutio in certo loco est facienda, reum autem debitorem in loco domicilli conveniendum, finem denique, ut solutio alio in loco unà cum eo, quanti actoris pro iudicis arbitrio interest, solutionem loco convento factam non esse.

Observa 3. Quandoque etiam 2169 interesse rei vertitur, si solutio extra locum, determinatum in contractu, à creditore exigatur, quod iudex arbitrari debet, & reo adjudicare.

Observa 4. Extrema hujus 2170 actionis esse, inum: Ut fiat mentio loci, ubi solutio fieri debuisset. Ratio est: ne actor repellatur exceptione plus petitionis.

2dum: Ut allegetur, & pro- 2171 betur obligatio præstandi aliquid in loco. Ratio est: quia nisi hoc doceatur, cessat obligatio ad interesse.

Observa 5. Quòd, cum ho 2172 die ob cessantia negotia formularia quoque cesset differentia inter actiones *bonæ fidei*, & *stricti Juris*, de praxi actione ex contractu agatur ad supra dictum effectum.

*Secunda arbitraria actio,
publiciana*

2173 Suprà est descripta, ubi dixi illam esse *arbitrariam*, ex ratione, quòd iudex priùs arbitretur rem esse restituendam, cui si reus pareat, absolvitur, si se-
cus, manu militari res ab eo auferitur, & si dolo desièrit possidere, condemnatur in id, in quantum actor in litem juraverit, & iudex aestimaverit. *vid. Manz. h. §. 31. n. 8.*

*Tertia arbitraria actio,
serviana*

2174 Descripta est, ubi dixi illam *arbitrariam*. Ratio constat ex dictis: quia si reus præcepto iudicis de restituendo pareat, absolvitur, si non, res illi viâ forti auferitur, & si dolo possidere desièrit, condemnatur, in quantum actor juraverit, & iudex aestimaverit.

* * *

*Quarta arbitraria actio,
quasi serviana*

Definita est. Ratio, cur sit 2175 *arbitraria*, constat ex dictis.

*Quinta arbitraria actio,
quod metùs causâ*

Est *in rem scripta mixta*, seu 2176 *poena & rei persecutoria*, *que datur metu laesæ contra quemcunque rei possessorem*, ad hoc, ut res restituatur cum quadruplo, casu, quo ad *arbitrium iudicis* ante *sententiam* res non fuisset restituta. Ex quibus

Sequitur 1. *Arbitrariam esse* 2177 *actionem quod metùs causâ*. Ratio est: quia lex committit iudicis arbitrio, ut reum re ad *præceptum* non restituta in quadruplum condemnet.

Sequitur 2. *Mixtam esse hanc* 2178 *actionem*, quia est *poenæ simul, & rei persecutoria*.

Sequitur 3. *Esse in rem scrip-* 2179 *ram, cum contra quemcunque tertium possessorem detur, quod tamen in hac actione est speciale, forte, quod res ipsa*
jure

Böh. 444

jure Romano credita fuerit affe-
cta reali vitio.

*Sexta arbitraria actio,
de dolo*

479.

2180 Est personalis, competens illi,
qui dolo alterius malo deceptus est,
contra decipientem, ad hoc, ut
res dolo amissa cum omni causa
restituatur, & nisi reus iudicis
arbitrio paruerit, is prævio ju-
ramento in litem condemnatur in
tantum, quanti actoris interest.
Unde

2181 Patet, quare hæc actio sit
arbitria, eo quòd non nisi præ-
vio iudicis arbitrio: de re resti-
tuenda, condemnatio fiat in id,
quanti actoris interest.

*Septima arbitraria actio,
ad exhibendum*

2182 Est personalis, & simul in
rem scripta, quæ datur illi, cu-
jus specialiter interest rem exhiberi,
contra possessorem, ad hoc,
ut reus rem exhibeat, hoc est:
actori copia fiat rei videndæ &
apprehendendæ. Unde

2183 Videmus I. Actionem no-

stram esse arbitrariam. Ratio
est: quia nisi res ad præceptum
iudicis exhibeatur, reus ad hoc,
nec non in id, quanti actoris in-
terest, condemnatur.

Videmus 2. Actionem hanc 2184
esse in rem scriptam. Ratio est
fortè, quòd obligatio exhiben-
bendi credatur vinculum quasi
reale, rei inhærens.

Videmus 3. Hodie vix ul- 2185
lum esse hujus actionis usum, sed
procedi celerius per mandata
compulsatoria ad rei exhibitio-
nem. Boehm. in tr. de action. sect.
2 cap. 2. §. 5.

*Octava arbitraria actio,
noxalis*

Infrà tit. 8. de Noxal. act. ex- 2186
planabitur; Cur sit arbitraria.
Ratio est: quia nisi dominus ad
iustum Prætoris damnum da-
tum per servum vel animal re-
fuderit, aut noxæ dederit, reus
condemnatur in id, quantum ju-
dex æstimaverit.

§. 32.

Sententia

Est qualibet iudicis in causa 2187

Fff 2

con.

controversa pronuntiatio. Interlocutoria est pronuntiatio articulum in lre principali incidentem definiens. Definitiva est pronuntiatio Judicis, causâ cognitâ, litem dirimens per condemnationem vel absolutionem. Ita definit L. 1. ff. de re jud. & eff. sentent. Ex quibus fluunt sequentes regulæ.

2188 Regula 1. Sententia debet esse libello conformis. Gail. 1. obs. 66. Modò petitum legibus non repugnet. Ratio est: quia partes per liti contestationem super petito quasi contraxisse intelliguntur.

2189 Regula 2. Sententia sit certa §. 32. b. Ratio est: quia sententia est controversiæ certa definitio; aliud foret, si petitum juxta naturam actionis foret generale, aut alternativum.

2190 Regula 3. Sententia definitiva contineat absolutionem, aut condemnationem. Ratio est: quia sententia finem liti imponit, ergo per condemnationem, aut absolutionem.

* * *

§. 33.

Plus petitionis exceptio

Est quæ datur illi, à quo plus²¹⁹¹ petitur re, tempore, loco, vel causâ adversus ita plus petentem, ad id, ut plus petentis intentio excludatur. Unde

Inferimus 1. Peti plus posse²¹⁹² quatuor modis 1. *Re*, id est: summam majorem 2. *tempore*, id est: debitum in diem, aut conditionale purè. 3. *loco*, hoc est: in loco A. debitum, sinè hujus commemoratione, in loco B. 4. *causâ*; nempe debitum alternativum determinatè.

Inferimus 2. Plus petentem²¹⁹³ dolo, causâ olim cecidisse, postmodum de Jure Civili s. 33. b. t. plus petentem tempore puni- tum fuisse duplicatione induciarum, & refusione expensarum liti; s. 33. vers. & si quidem & c. Plus petentem autem re, loco, aut causâ, refusione damni in triplum. s. 33. b. t. vers. fin. sin. autem & c.

Inferimus 3. Hodie cessare²¹⁹⁴ tripli- aut duplicandarum induciarum

ciarum poenam, atque solam
refusionis expensarum litis ob-
tinere.

intentionem agendi licet varia-
re. Sed

§. 34.

Emendatio libelli

2195 Est *correctio accidentalium*,
v.g. quantitates petita, verbo-
rum obscurorum, vel genera-
lium, aut accessoriarum, fru-
ctuum, damnorum, expensa-
rum &c. de qua fit

2196 Regula: Libelli emendatio
usque ad sententiam definitivam
regulariter est licita. §. 24. h. t.
Ratio est: quia manet idem Ju-
dicium, licet accidentalia cor-
rigantur, cum accidentia non
mutent substantiam.

§. 35.

Mutatio libelli

2197 Est *correctio substantialium*,
hoc est: causæ petendi, seu
actionis, quæ quod ante litis
contestationem licita sit, con-
cludunt Doctores. Ratio est:
quia ante litis contestationem
nondum est Judicium, & hinc

Dubium est de mutatione li- 2198
belli, an post litem contestatam
liceat? Multi negant cum Com-
muniori, eo quod litis contesta-
tio sit *quasi contractus*, à quo al-
terâ parte invicâ non liceat rece-
dere; At *Widmont. ad ff. de*
Edend. n. 64. per h. §. 15. susti-
net ex iudicis arbitrio mutationi
adhuc locum esse, eo quod certò
definiri nequeat, an alterius par-
tis hîc & nunc intersit, libellum
non mutari, & ex justa causa, ar-
bitrio iudicis determinanda, pœ-
nitentiæ locum esse.

§. 36.

*Sexta actionis divisio in
limitatam, & non
limitatam.*

Actio non limitata est, quâ 2199
actor solidum petit & consequi-
tur, qualis regulariter est om-
nis actio, nisi specialiter sit ex-
cepta. Ratio est: quia actio est
Jus persequendi in iudicio, quod
sibi debetur.

Actio limitata, quâ actor. ex 2200
Fff 3 spe-

*Speciali aequitate, certis personis
conventis à Jure indulta, soli-
dum non consequitur, quales
personæ sunt pater, maritus,
socius &c.*

stat in reverentia marito ab uxore debita.

§. 38.

*Prima actio limitata,
de peculio*

²²⁰¹ Suprà est explanata, tum quòd pater, ob præsumptum restrictum consensum ad quantitatem peculii, ultra vires illius non condemnetur, tum quod pater prius deducat id, quod sibi debetur.

§. 37.

*Secunda limitata actio,
de dote repetenda*

²²⁰² Superiùs exposita est, tum quòd detur contra maritum in quantum facere potest, tum nisi deductis impensis in rem dotalem factis. Ubi

²²⁰³ Nota: Priori casu maritum habere beneficium competentia, seu beneficium, ob quod certæ personæ per legem non possunt in plus condemnari, quam facere possunt, ne egeant. Ratio

Tertia limitata actio

Est qualibet, quâ filius patrem, libertus patronum, aut vicissim convenit, ad hoc, ut condemnentur salvo beneficio competentia. Ratio est: quia hæ personæ se invicem alere tenentur.

*Quarta limitata actio,
pro socio*

Descripta est. Ratio est: quia societas quasi vinculum fraternitatis continet, & hinc locus est beneficio competentia.

*Quinta limitata actio,
donati*

Suprà est explanata. Ratio stat in humanitate, & honestate.

§. 39.

Sexta limitata actio

Est qualibet in casu, quo competit

petit exceptio compensationis, licito quàm illicito facto proficif-
quia hæc intentionem actoris sal- centes. De his tit. 8. & 9. de il-
tem quoad quantitatem minuit, lis modò.

§. 40.

Septima limitata actio

2208 Est quævis actio competens
contra debitorem, qui bonis ces-
sit, ad hoc, ut condemnetur in
id, quod facere potest. Ratio est:
quia reus hoc casu non est frau-
dandus alimentis.

2209 Est autem bonis cedere omnia
bona dimittere, & creditoribus
eo sine concedere, ne cedens inte-
rim inquietetur.

TITULUS VII.

Quod cum eo, qui in aliena po-
testate est, negotium ge-
stum dicitur.

*Septima divisio actionum
ex alieno & proprio facto
descendentium.*

2210 De actionibus ex proprio fa-
cto ortis dictum est satis, se-
quuntur actiones ex alieno tam

P R I N C I P I U M.

Fons actionum ex facto alieno 2211
licito stat in consensu tacito, à
Prætorè ob æquitatem natura-
lem præsumpto, puta: ex jussu
prævio, præpositione, recep-
tione mercium peculiarium &c.
hinc patet actiones has non esse
actionum qualitates, licet ad
eundem finem tendant, cum ex
alio fonte promanent.

§. I.

*Prima ex facto alieno li-
cito actio, quod jussu*

Est personalis, bonæ fidei, quæ 2212
datur contrahenti cum filiof, aut
servo contra patrem, aut domi-
num jubentes, ad hoc, ut reus
legem contractûs adimpleat. Ex
quo

Inferitur I. Actionem hanc 2213
personalem esse, quòd descen-
dat ex consensu tacito, bonæ fi-
deitatem, quòd pro fonte non

habeat contractum formularium.

2214 Infertur 2. Extrema nostræ actionis esse *inimū*: ut actor alleget & prober contractum esse. 2dum: iustum patris aut domini de contrahendo super peculio.

2215 Infertur 3. Finem esse, ut reus, pater vel dominus jubens, juxta legem contractus actori satisfaciatur.

§. 2.

Secunda ex facto alieno licito actio, exercitoria

2216 Est personalis, bonæ fidei, quæ datur contrahenti cum magistro navis aut submagistro contra exercitorem, ad hoc, ut juxta legem contractus actori reus satisfaciatur. Unde

2217 Sequitur: Extrema hujus actionis esse *inimū*: magistrum à domino navis negotiationi maritimæ esse præpositum, aut submagistrum à magistro (ex præpositione enim oritur tacitus consensus) esse præpositum. 2dum: Esse negotium cum magistro aut submagistro celebratum.

Verf. Institoria

Tertia ex facto alieno licito actio, institoria

Est personalis, bonæ fidei, quæ 2218 datur contrahenti cum institore contra dominum tabernæ præponentem, ad hoc, ut contractus per eum adimpleatur.

Differentia à priori inter exercitoriam, & institoriam est, quòd illa ex præpositione ad negotiationem maritimam, hæc autem ex præfectione ad terrestrem oriatur.

Altera differentia à posteriori 2219 stat in eo: quòd subpræpositio magistri, & hinc contractus submagistri obliget exercitorem; non autem subpræpositio institoris. Ratio est: quia ob negotiorum maritimorum diffusionem dominus hanc facultatem videtur magistro tacite concessisse, secus ac institori.

* * *

trema, actorem, reum, &
finem explicavi.

§. 3.

*Quarta ex facto alieno li-
cito actio, tributoria*

2221 Est personalis, bonæ fidei, quæ datur creditori filii, aut servi contra patrem vel dominum, ad hoc, ut reus merces peculiares æqualiter, & pro rata dividat, aut in æqualiter factam divisionem corrigat. Inde

2222 Fluit 1. Extrema hujus actionis esse, *in rem*: Ut actor alleget, & probet, filium, aut servum merce peculiari negotiatum esse. *ad rem*: Mercem peculiarem penes reum adhuc existere, aut distributionem esse iniquè factam.

2223 Fluit 2. Finem esse distributionem faciendam, aut iniquè factæ correctionem, ita tamen, ut reus traditione mercis peculiaris defungatur.

§. 4.

*Quinta ex facto alieno li-
cito actio, de peculio*

2224 Suprà est exposita, ubi extre-

Verf. deque eo &c.

*Sexta ex facto alieno licito
actio, de in rem verso*

Est personalis, bonæ fidei, quæ 2225 datur gerenti aliquid cum filio, aut servo contra patrem, aut dominum, in quorum rem aliquid versum est, ad hoc, ut reus præstet tantum, in quantum versio facta est. Ex quo

Deducitur 1. Extrema actio- 2226 nis nostræ esse, *in rem*: Ut actor alleget & probet negotium inter filium, aut servum & actorem gestum. *ad rem*: Ut doceatur versio in rem *Rei*.

Deducitur 2. Finem actionis 2227 de in rem verso esse, ut actor consequatur id, quod in rem *Rei* versum est unà cum interesse moræ.

* * *

COROLLARIA

De actionibus quod jussu, exercitoria, institoria, tributoria, de peculio, & de in rem verso

2228 *Imum*: Actiones: quod jussu, exercitoria, & institoria dantur in solidum, quia oriuntur ex quasi contractu, & consensu præsumptio irrestricto.

2229 *2dum*: Actiones: Tributoria, de peculio, & de in rem verso sunt limitatae, hoc sensu, quod reus in solidum condemnari nequeat, quia æquitas ad vires peculii, quantitatem mercium peculiarium, & versio- nis hic se restringit.

2230 *3tium*: Actio quod jussu non confurgit ex jussu patris de contrahendo in propriam utilitatem, neque in casu deficientis potestatis patriæ & peculii profecticii.

2231 *4tum*: Actio exercitoria etiam oritur ex contractu submagistri, contra prohibitionem exercitoris negotiationi maritimæ præpositi, secus est de

actione institoria. Ratio stat in negotiorum maritimorum diffusionem.

5tum: Hodie actioni tributoriae vix ullum esse usum, cum filii separatim negotiantes plerumque censeantur tacite emancipati, quo casu cessat merx peculiaris.

6tum: Actio de in rem verso 2233 utilis saltem adhuc hodie datur, licet exspiraverit patria potestas. Arg. L. 7. §. 1. C. quod cum eo, qui in al potest. Ratio est: quia hæc actio principaliter fundatur in naturali æquitate, & ex ea præsumpto tacito consensu.

§. 5

Imperator hic statuit, actio- 2234 nes: quod jussu, exercitoriam, & institoriam pinguiores esse, ac tributariam, de in rem verso, & de peculio, nec non tributariam aliquando utiliore esse actione de peculio, quia in illa pater non deducit, quod sibi debetur, aliquando hanc illi præstare, eo quod in peculio plus sit quam in merce peculiali.

§. 6.

§. 6.

2235 Actiones, supra tantum contra dominum proditas, hic contra patrem quoque dari, traditur.

§. 7.

Exceptio Senatusconsulti Macedoniani

2236 Est exceptio, quæ datur patris, contra creditorem, qui filios, dedit pecuniam mutuam, ad hoc, ut actor à limine iudicii repellatur. Unde

2237 Videmus 1. Patremf. actione ex contractu mutui per filiumf. celebrato non teneri. Ratio est: quia Senatusconsultum tum pessimos foeneratores reprimere, tum periculo, ne vitæ parentum insidiæ struerentur, voluit occurrere.

2238 Videmus 2. Exceptionem locum habere in casu pecuniæ mutuatae, non autem in aliis contractibus *regulariter* (à fraude præcindendo.) Ratio est: quia per pecunias juventus facillimè corrumpitur.

TITULUS VIII.

De noxalibus actionibus.

Sequuntur actiones ex facto 2239 alieno (ita loquendo) illicito seu potius damno per res nostras animatas dato, proficentes, de quibus modò.

Prima ex damno actio, noxalis

Est personalis, & (juxta alios 2240 quos) in rem scripta, quæ datur damnificato per servum contra dominum, ad hoc, *ut reus damnus reficiat, aut servum noxae det.* Inde

Inferes 1. Fontem hujus actionis 2241 esse, illicitam servi, qui nocuit, detentionem, ex hoc enim dominus ad damni refusionem se tacitè obligasse censetur.

Inferes 2. Dominum, nisi 2242 velit damnum reficere, teneri ad servum noxae dandum, hoc est: servum pro noxa vel damno relinquendum, & actori cedendum. Ratio est: quia hoc

Ggg 2 casu

casu noxa sequitur caput nocentis.

2243 Inferes 3. Hodie nullum actionis hujus usum esse, quia servos propriè dictos hodie non habemus.

TITULUS IX.

Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.

Secunda ex damno actio, de pauperie, vel quadrupedaria

2244 Est personalis, § (juxta aliquos) *in rem scripta, quæ datur damnificato à bestia alterius sponte, § contra naturam sui generis adversus dominum, ad hoc, ut illam vel noxæ dedat vel damnum restituat. Unde*

2245 Deducitur 1. Actionem hanc non nasci ex damno per animal ferox, cujus feritas est genitilis, & à domino malè custoditum, dato. Ratio est: quia hoc casu committitur verum delictum.

2246 Deducitur 2. Actionem hanc dari contra quemvis animalis no-

xii possessorem. Ratio est: quia quasi caput animalis noxa afficit, illudque sequitur.

Deducitur 3. In casu damni, 2247 per animal ferox in via publica illati, contra dominum datur actio Ædilicia, in pœnam quandoque dupli.

TITULUS X.

De iis, per quos agere possumus.

Imperator hætenus instruxit 2248 actorem, imbuitur modò procurator, seu *qui negotia aliena mandato domini administrat. Ita* deciditur in *L. i. ff. de Procurat.* Et licet procurator etiam detur extrajudicialis, qui mandataris appellatur, attamen, quia de hoc supra *ad tit. de Mandato* egimus, hic non nulla specialia de judiciali astruemus principia.

Concludendum est 1mo. Pro- 2249 curatoris officium, *generaliter* loquendo, in exhibitione *fidei* consistere, tum quia juxta *L. 13. C. Mandat.* tenetur omnem culpam præstare, tum quia artem specialem profitetur.

Concludendum 2. Procura- 2250 torem teneri ad observandos
man-

mandati terminos, adeoque quidquid contra agit, ipso Jure nullum est. *L. 49. ff. de Procurat.* Ratio est: quia cum procurator tantum eo casu validè agat ad dominum obligandum, in quem hic consentit, in quo fines mandati excedit, non operatur ex consensu.

2251 Concludendum 3. Speciale esse in procuratore judiciali, quòd fiat litis dominus. *L. 22. § 23. C. de Procurat.* Ratio est: quia procurator cum adversario per litis contestationem hoc est: *responsionem ad libellum actoris*, quasi contrahit. Ubi

2252 Notandum est: quòd hoc dominium litis sit fictum, & subordinatum, vero penès principalem manente. Ratio est: ut salva maneret Juris Romani regula: *alteri per alterum non queritur actio, neque obligatio.* Ex quibus.

2253 Fluit 1. Procuratorem sibi querere actionem *directam*, hoc est: *ex verbis legis descendentem*; at utilem, nempe, *ex mente legis ortam*, principali. Ratio est: quia procurator litem contestando fictum sibi quarit eisdem dominium, per consequens directò sibi acquirit,

Fluit 2. Procuratorem habere 2254 re facultatem alium substituendi, hoc est: quæsitum per litis contestationem fictum dominium in alium transferendi.

Fluit 3. Procuratorem conti- 2255 nuare posse processum, post mortem mandantis principalis. Ratio est: quòd licet per mortem mandantis expiret verum litis dominium, atque in hæredem transferatur, fictum tamen penès procuratorem maneat.

Fluit 4. In procuratorem quò 2256 litis dominium, dirigi omnes actus judiciales, decreta, & sententias, absolutiones, & condemnationes.

Fluit 5. Procuratorem non 2257 posse temerè revocari. Ratio est: quia jus ficti dominii strictè quæsitum eidem circa illius culpam & factum auferri nequit. At

Petes: an hoc fictum litis do- 2258 minium adhuc hodie perduret? Respondimus in nostra Concl. Theoret. pract. *Chiliade à n. 229.* negativè, Ubi vide.

Concludendum 4. Procura- 2259 torem non fieri dominum alius negotii. Ratio est: quia super lite cum adversario quasi contrahit, non autem super alio

Ggg 3 nego-

negotio, jam autem totum illud fictum dominium stat in quasi contractu. Unde

2260 Infertur 1. Procuratori nequidem post litem contestatam rectè solvi *L. 86. ff. de solut.* Ratio est: quia procurator illa duntaxat in qualitate ficti domini rectè agit, quæ ad iudicium pertinent.

2261 Infertur 2. Procuratori non competere actionem rei iudicatæ d. *L. 86. Mull. ad Struv. Exercit. 7. th. 35. lit. X.* Ratio est: quòd, licet per Juris fictionem procurator directò sibi actionem quærat, effectus tamen ipso jure transit in principalem.

2262 Concludendum est 5. Contumaciam, dolum, aut culpam procuratoris nocere domino. *L. 10. in f. C. de Procurat. Struv. Exercit. 7. th. 35.* Ratio est: quia dominus suæ facilitati imputare debet, quòd talem procuratorem elegerit. Unde

2263 Colliges 1. Negligentiam procuratoris in non prosecuta appellatione commissam domino obesse. *Mull. ad Struv. Exercit. 7. th. 35. lit. B.* Saltem de jure, ubi procurator solvendo est. Ratio: quia factum procu-

ratoris obligat *regulariter* principalem.

Dixi: *Saltem de Jure, quando procurator solvendo est*: Nam ubi procurator solvendo non est, domino remedium restitutionis in integrum concedunt Practici. Vid. *Gail. 1. obs. 45. nec non Carpz. p. 1. Const. 1. def. 23.* maximè si adversarius lucrum sit consecutus cum injuria domini. Ratio fortè stat in clausula Prætoris generali: *Siqua alia justa causa mihi videbitur.*

Colliges 2. Errorem procuratoris circa factum commissum parti præjudicare, saltem loquendo de stricto Jure, nisi ante adversarii acceptationem sit revocatus. Ratio est: quia error procuratoris habetur pro errore partis.

TITULUS XI.

De Satisfactionibus.

Actor, sive per se, sive pro procuratorem agat, ut de præstanda per reum satisfactione sic sollicitus, hìc monetur. Est autem satisfactio *largissimè* accepta nihil

nihil aliud, quàm *præstatio securitatis alteri facta.*

2267 Abit satisfactio ita accepta in *satisfactionem in specie*, seu *præstationem securitatis datis fidejussoribus*. Deinde in *pignoratitiam*, seu *dati pignorum*; & denique in *promissoriam*, aut per *Juramentum*, quæ etiam *juratoria* appellatur, aut *simplicem*, & *nudam*, *stipulationem*, quæ quoque *simplex* vocatur, factam. Ubi

2268 Regula 1ma est: *Satisfactio*nis verbo in lege, aut conventionione simpliciter posito (loquendo in terminis Juris Romani) importatur securitas, seu cautio præstanda per fidejussores, neque sufficit præstita per pignora. Ratio est: quia illa tantum, saltem loquendo in terminis Juris Romani, est cautio idonea. Vid. *Struv. Exercit. 5. th. 21.*

2269 Regula 2da Nomine *cautionis* simpliciter posito intelligitur simplex promissio, *Struv. loc. cit.* Ratio est: quia simpliciter loquendo per *juratoriam* æquè ac *simplicem* promissionem cavetur. At

2270 Quæres 1. Quomodo actor

cavere teneatur? Resp. de Jure ff. nullatenus, sed de Jure Novellarum imò de lite contestanda infra bimestre. Nov. 96. cap. 1. 2do de illa prosequenda. Nov. 112. cap. 2. 3to de refundenda in casum succumbentiæ decima quantitatis in libello comprehensæ expensarum loco Vid. *Widmont. ad ff. qui satisf. cog. num. 17.* Hodie praxi quotidianâ teste actor, reo hoc petente; de expensis & reconventionione (saltem ubi hæc cum conventionione simultaneo processu agitari nequit) cavet.

Quæres 2. Quâ ratione reus 2271 cavere teneatur? Resp. olim imò de *Judicio fisci*, hoc est: de *comparendo in judicio*, & *permanendo usque ad litis definitionem*. Ratio stat in suspitione fugæ, eò quòd reorum proprium sit fugere.

2do: Reus ante tempora Justiniani Imp. cavit *judicatum solvi*, seu de *præstanda litis æstimatione*. Dixi: ante tempora Justiniani. quia hæc Justiniano visa fuit superflua, cum absque ea reus ad *judicatum solvendum* cogi possit.

Hodie reus de fuga suspectus 2272 cavet

cavet *judicio fisci*, & prodigus *judicatum solvi*, extra hos casus autem est ab his cautionibus immunis. *Strick. in U. M. qui satisd. cogantur &c. s. 2. & 3. Modò*

2274 Dubium est: Actor, seu reus obligati ad cavendum, quam cautionis speciem præstare teneantur? Ad quod

2275 Resp. 1. De Jure loquendo possessores immobilium, sufficientium pro judicato solvendo, & sitorum in territorio, ubi litigatur, *regulariter* per nudam promissionem cavent. *Struv. Exercit. 5. th. 25.* Ratio est: quia jura credunt, adversario isto casu esse sufficienter prospectum.

2276 Dixi: *de Jure loquendo*: De praxi, saltem harum patriarum mihi videtur probabilior sententia, quòd, insuper necessaria sit bonorum immobilium inscriptio. Prout sentire videtur. *Mev. p. 8. decis. 332.* Ratio est: ne obligatus cavere bona aliis obligata alteri loco cautionis obtrudat, & finem illius fallat.

2277 Resp. 2. Juratoriam impri-
mis *ob dignitatem* præstant viri illustres, & spectabiles. *Mull.*

ad Struv. Exercit 5. th. 24. lit. A. Ratio est: quòd tales personæ ob dignitatem præsumantur judicatum non esse elusuræ.

Hodie tamen foro confor- 2278
mior videtur sententia, quòd hoc dignitatis privilegium in Germania non sit receptum (licet alii dissentiant.) Ratio est: quia præsumptio juris facile cessat, ubi metus veritatis in contrarium emeritur subest.

Resp. 3. Juratoriam deinde 2279
præstant alii *ob paupertatem*. Per *Nov. 112. cap. 2.* Ratio est: ne ob cavendi impotentiam Juris sui persequendi facultate priventur.

Requiritur autem ad hanc 2280
cautionem juratoriam 1. Ut alio modo cavere quis nequeat, quia juratoria est extraordinariæ cautionis species, & hinc, ut neque pignora, nec hypothecas, neque fidejussores habeat, & 2. Quòd in fidejussoribus inveniendis omnem possibilem diligentiam adhibuerit, neque tales reperire potuerit.

Resp. 4. Obligati ad securi- 2281
tatem præstandam ob rem incertam, aut indefinitam tenentur ad satisdandum, seu dandos fide-

fidejussores. Ratio est: quia eo casu ob damni incertitudinem securitas esse debet indefinita. Exemplum est in tutore, quod tamen usu vix servatur. *Juxta dicta de Satisd. Tutor.*

TITULUS XII.

De perpetuis & temporalibus actionibus, & quæ ad hæredes, & in hæredes transeunt.

2282 Actor volens in Judicio experiri inspicere debet, num actio intentanda adhuc perduret, an verò lapsu temporis, aut morte expiraverit? ne à limine Judicii repellatur. Itaque

Quæritur 1. Quanto tempore actio expiret? Ubi

2283 Prænoto 1. Actionem aliam esse *perpetuam*, aliam *temporalem*, illa est, quæ durat 30. aut 40. annis, eo quòd spatium 30. aut 40. annorum in Jure pro perpetuo reputetur, hæc autem minori temporis spatio circumscribitur.

2284 Prænoto 2. Actionem *Prætoriam* aliam esse *rescissoriam* *actus de Jure Civili validi*, adeo-

que odiosam, qualis est *Pauliana*, *Rescissoria* &c. aliam autem, quæ rigorem civilem non temperat, sed *defectum tantum supplet*, quæ per consequens est favorabilis, v. g. *Publiciana*, *possessoria hæreditatis Petitio* &c. Ratio est: Quia defectum *Juris Civilis* supplere favor est.

Prænoto 3. Actionem *Prætoriam* aliam esse *pœnalem*, aliam *non pœnalem*, prior pœnam persequitur v. g. *depositi miserabilis* &c. posterior rem, puta: ex constituto, & *peculio* &c.

Prænoto 4. *Prætorias* alias ex speciali delictorum odio esse *persecutorias pœnæ*, v. g. *furti manifesti*, cui cognata est actio *arborum furtim cæsarum*, *rerum amotarum*, *recepti contra nautas*, *servi corrupti*, alias verò, quæ tantum odium non continent, v. g. quod *metus causâ* &c.

Prænoto 5. Actionem aliam ex *Jure Civili* ortum habere, à *Prætoribus* ad novos casus tantum ex æquitate extensam, qualis est rei vindicatio respectu ejus, qui dolo desit possidere; aliam

autem, cujus origo usque adeò
Juri Pratorio est adscribenda.

2288 Prænoto 6. Differentiam hìc
esse faciendam inter actionem
realem, & personalem, quia
actiones personales *regulariter*
diutius durant, quàm reales.

2289 Prænoto 7. Separandam hìc
esse actionem *Civilem* ab actio-
ne *Criminali*, ad poenam cor-
poris afflictivam tendente. De
qua in Jure Criminali. Nunc ad
quæstionem.

2290 Resp. 1. Actio Prætoria actûs
civilis validi rescissoria *regulari-
ter* est annalis. Ratio est: quia
cùm hæc actio sit odiosa, ad offi-
cii Prætorii annalitatem erat re-
stringenda, eò quòd cessante
causâ, nisi alia conservativa su-
perveniat, cesset effectus.

2291 Resp. 2. Actio Prætoria, quæ
defectum Juris Civilis supplet,
v. g. Publiciana &c. anno non
circumscribitur. Ratio est: quia
hujus actionis, quæ favorabilis,
vita saltem ad tempus actionum
civilium est extendenda.

2292 Resp. 3. Actio Prætoria, in
quantum poenalis est, *regulari-
ter* anno expirat. Ratio statim
in officii Prætorii annalitate, tum
in actionum prætoriarum poe-
narium odio.

Resp. 4. Actio Prætoria non 2293
poenalis, saltem, si personalis
sit, *regulariter* ultra annum con-
cedenda est. Ratio est: quia hæc
præter Jus Civile plerùmque est
introducenda, neque ullum odium
continet.

Resp. 5. Prætoria furti ma- 2294
nifesti, & aliæ eidem cog-
natae, sunt perpetuæ. Ratio
est: quòd, cùm Prætor ho-
rum delictorum odiosam fre-
quentiam *specialiter* his acti-
bus perstrinxerit, probabiliter
neque officii annalitas, neque
actionum poenarium odium
fuerint considerata.

Resp. 6. Actio Civilis, ex 2295
æquitate prætoria juxta tradita
tantùm extensa, hìc pristinam
idolem retinet. Ratio est: quia
hìc duntaxat qualitas est à Præ-
tore superaddita, non nova
actio prodita.

Resp. 7. Actio realis sive Ci- 2296
vilis, sive Prætoria (modò non
sit rescissoria actûs de Jure Civili
validi) tanto tempore expirat,
quanto juri in re præscribitur.
Ratio est: quia actio, jure in
re extincto, subsistere nequit.

Non tantùm actor, volens 2297
experiri in Judicio, inspicere
debet.

debet, an actio intentanda ad huc perduret, verum etiam, si hæres sit, utrum hæredibus? aut si hæredem debitoris convenire velit, num contra hæredes detur? Hinc

Quæritur 2. Quanam actiones hæredibus, & contra hæredes competant? Ad quod

2298 Resp. 1. Actio, ex contractu, aut quasi profecta, *active* in hæredes transit. Ratio est: quia hæres, repræsentans personam sui antecessoris, in omne defuncti commodum adeoque jus etiam ad rem succedit.

2299 Resp. 2. Actio ex contractu, aut quasi, descendens etiam *passive* in hæredes transmittitur. Ratio est: quia fides à defuncto data etiam ab ejus hærede, personam defuncti repræsentante, est præstanda.

2300 Resp. 3. Actio ex delicto orta *active* in hæredes *regulariter* transit. Ratio constat ex dictis, quia jus etiam ex delicto defuncto quæsitum hæredi competit, per consequens ratio non apparet, quare illud hæres persequi nequeat.

2301 Dixi: *Regulariter*, quia fallit conclusio in actione injuria-

rum *regulariter*, & eidem similibus. Ratio est: quia hæ actiones fundantur in contemptu defuncto illato, qui à mortuo *regulariter* remissus censetur.

Resp. 4. Actio pœnalis ex vero delicto ortum trahens *regulariter passive* in hæredem non transit. Ratio est: quia delicta caput nocentis (qualis est defunctus) non autem innocentis (qualis hæres est) sequuntur.

Dixi: *Regulariter*: nam si ad hæredem aliquid pervenisset, eo casu, etiam actio pro rata ad hæredem transiret, non quidem, in quantum pœnalis, sed quatenus est rei persecutoria. Ratio est: quia sicuti puniri in casu nequit hæres, ita neque lucrum ex delicto defuncti habere potest.

TITULUS XIII.

De exceptionibus.

Instructo actore, quâ actione eidem experiendum sit, modò reus docetur, quâ exceptione actioni per actorem intentatæ obviam ire possit; quare nunc

recto ordine de exceptionibus tractatur.

2305 Est autem Exceptio *actionis de Jure Civili Subsistentis exclusio*, sive perpetua, sive temporalis. Ratio est: quia cum exceptio generali divisione abeat in peremptoriam, & dilatoriam, non omnis exceptio est perpetua actionis exclusio, eo quod dilatoria eandem duntaxat ad tempus excludat, seu suspendat.

2306 Exceptio juxta præmissa alia est dilatoria, alia peremptoria, prior est, *quæ tantum ad tempus nocet, seu actionem institutam solum aliquandiu differt & suspendit*, v. g. cautionis, posterior, *quæ intentionem actoris in perpetuum excludit*, v. g. solutionis, acceptilationis, aut similis.

2307 De dilatoris, declinatoriis, & aliis præcipuè ad processum Judicarium pertinentibus ad Pandectas remittentes, hic exceptiones singulis actionibus supra propositis correspondentes, & eodem ordine proponimus.

* * *

EXCEPTIO

In rei vindicatione principalis

Est *præscriptionis, seu exceptio rem non vitiosam titulo ad dominium transferendum habili, bonæ fide, per tempus à lege definitum possessam, ad hoc, ut reus dominus declaretur, & res eidem unâ cum fructibus, & omni causa relinquatur.*

Dixi: *Principalis*: cum contra hanc actionem etiam alie exceptiones communes, rei iudicatæ, jurisjurandi, transactionis, retentionis propter impensas &c. competere possint.

In confessoria

Est non existentis possessionis, neque domini prædii dominantis penès actorem. Ratio: quia sine jure in re seu prædio dominante servitus esse nequit.

In negatoria

Est servitutis constitutæ, non tantum promissæ. Ratio est: quia constitutio operatur *jus in re,*

re, quod libertatem prædii realiter evertit.

In publiciana

²³¹² *1ma*: Justi domini, quia *regulariter* contra dominum non datur. *2da*: Juris æqualis. Ratio: quia in pari causa melior est conditio possidentis.

In rescissoria

²³¹³ Est absentia odio digna. Ratio est: quia Prætor abentes absentiam, odium promerente, hæc actione indignos judicavit.

In pauliana

¹³¹⁴ Est rem bonâ fide, & titulo oneroso derineri. Ratio est: quia hæc actio fraudem consilii, saltem veluti *conditionem sine qua non* præsupponit.

In serviana, & quasi, seu hypothecaria

²³¹⁵ Est *excussionis*, quâ tertius hypothecæ possessor actionem ex hypotheca generali tamdiu declinat, donec debitor principalis sit excussus. Ratio est: quia *regulariter* debitor principalis ante minus principalem est excutiendus.

In actione de constituta pecunia

Est *Ordinis*, seu prius excutiendum esse debitorem principalem, si aliena pecunia sit constituta. Ratio: quia debitum principale præcedit accessorium.

In actione de peculio

Est *peculii castrensis*, vel *quasi*, aut *adventitii*. Ratio est: quia horum respectu non est præsumendus patris quasi consentus.

In actione ex Jurejurando

Juramenti *illegitimè* præstiti. Ratio: quia religio jurisjurandi non consideratur, nisi sit legitimè præstitum.

In actione de albo corrupto

Est corruptionis *non dolose*, cum in delictis culpa dolo non æquiparetur.

In actione in factum de in Jus vocando

Est, reum in Jus vocatum esse Judicis autoritate. Ratio: quia eo casu tacitè censetur venia impertita.

*In actione ex edicto: ne quis in
Jus vocatum vi eximat*

2321 Est causæ rationabilis, v. g. metûs fugæ. Ratio: quia à dolo quævis causa excusat.

In actione præjudiciali prima

2322 Est possessionem esse titulo manumissionis munitam. Ratio est: quia hâc possessione stante actor contra se habet præsumptionem.

In actione præjudiciali secunda

2323 Est juri patronatûs, aut libertinitatis esse renunciatum, quia quilibet juri suo renunciare potest.

In actione præjudiciali tertia

2324 Est patrem, aut filium esse ex damnato complexu. Ratio: quia hi statum nullum de Jure merentur.

In conditione furtiva

2325 Est cessantis domini, vel quasi. Ratio: quia cessante dominio, vel quasi, res nequit actori dari.

In conditione ex mutuo

2326 Est deficientis causæ debendi.

Ratio: quia eo casu confessio debiti præsumitur ex turpi causa emissa.

In conditione ex stipulatu

Tantum stat in apicibus Juris Romani, v. g. in non observata verborum figura.

In actione commodati directa

Est rem datam esse ad usum periculofum v. g. ad bellum. Ratio: quia commodans hoc sibi imputare debet.

In contraria

Est rem ob improviſſam necessitatem repetitam esse. Ratio: quia commodatum sub hac tacita conditione censetur esse celebratum, & hinc commodans non tenetur.

In actione depositi civili directa

Est concurrentis justioris re- petitionis. L. 31. ff. depos. v. g. si tertius probato in continenti dominio, aut constituto, à deponente rem esse ablatam, intervenierit. Ratio est: quia eo casu res domino est restituenda.

In depositi civili contraria

Est damni nequidem ex mini-

ma negligentia dati. Ratio: quia licet minima negligentia, casus tamen fortuitus à deponente depositario non præstatur.

In depositi miserabilis

²³³² Est diffessionis erroneæ. Ratio: quia hæc actio veluti poenalis tantum in dolosa diffessione fundatur.

In mandati directa

²³³³ Est neque mandantis, neque tertii interesse. Ratio: quia si solius mandatarii inter sit, regulariter nudum est consilium, ex quo actio mandati plerumque non proficiscitur.

In mandati contraria

²³³⁴ Est limites mandati esse transgressos. Ratio: quia mandans mandatario non aliter tenetur, quam si hic limites mandati servavit.

In actione pro socio

²³³⁵ Est societatis leoninæ, v. g. si lucri & damni inæqualis divisio placuisset. Ratio: quia in prædicta actione bona fides debet exuberare.

In actione empti

Est non existentis penes venditorem facultatis rem tradendi. Ratio: quia reus hoc casu defungitur interesse præstando.

In actione venditi

Est rei alienæ scienter venditæ. Ratio: quia eo casu venditor præstare nequit licere habere.

In actione locati prædii

Est habitum non fuisse usum conventum. Ratio: quia mercedem oportet usui, aut fructibus esse proportionatam.

In actione locati operis

Est penes reum præstationem operarum, aut consummationem operis non stetit. Ratio: quia impossibile nulla est obligatio.

In actione conducti prædii

Est conductorem prædio ab usum esse. Ratio: quia locatio sub illa tacita conditione celebrata censetur.

In actione conducti operis

Est opus vitiosum esse ex vitiis operarum. Ratio: quia damnum

num ex vicio operarum descen-
dens locatori operarum impu-
ratur.

*In actione furti manifesti &
non manifesti*

2342 Est juris in re, aut ad rem.
Ratio: quia hæ circumstantiæ
excitant à dolo, ad hæc delicta
requisito.

In actione bonorum raptorum

2343 Est rei, violenter ereptæ,
in continenti recuperatæ. Ratio
est: quia in hoc casu dolus, ad
hoc delictum necessarius, non
est commissus.

In actione L. Aquiliæ

2344 Est damni casu fortuito dati.
Ratio: quia tale damnum ex de-
licto datum dici nequit.

In actione mixta ex testamento

2345 Est diffensionem ex errore
emissam esse. Ratio: quia error
pœnam nullam meretur.

In actione familiæ herciscundæ

2346 Est actorem ad collationem
teneri. Ratio est: quia hæ actio
ad æqualitatem cohæredibus
conciliandam collimat.

In actione communi dividundo

2347 Est placiti: *ut intra certum*

tempus à communionem recedatur.

Ratio est: quia fides data regu-
lariter est servanda.

In actione finium regundorum

Est finium rectorum. Ratio 2348
est: quia eo casu cessat actionis
nostræ finis.

In actione servi corrupti

Est consilii aut hortatûs jocosî. 2349
Ratio est: quia jocus præsump-
tionem animi delinquendi ex-
cludit.

In actione condictitia de sportulis

Est commissi erroris. Ratio: 2350
quia fraus eo casu non præsu-
mitur.

*In conditione ex lege contra
executores*

Est extraordinarii laboris, aut 2351
expensarum. Ratio: quia nullus
dolos in casu committitur.

In actione de calumniatoribus

Est legitimæ retorsionis. Ra. 2352
est: quia retorsio est medium
licitæ defensionis.

In actione quod metûs causa

Est metûs non gravis, aut non 2353
incussi in ordine ad actum ex-
tor.

Carlib.

torquendum. Ratio: quia similis merus dolum non involvit.

In actione negotiorum gestorum directa

2354 Est interitûs negotiorum fatalis. Ratio est: quia casum non præstat negotiorum gestor.

In actione negotiorum gestorum contraria

2355 Est gestio ex pietate, animo donandi, aut proprii lucri gratiâ. Ratio: quia in his circumstantiis deficit animus alium obligandi, ad hanc actionem necessarius.

In tutelæ directa

2356 Est interitûs rerum ex minima negligentia. Ratio: quia de hac negligentia tutor *regulariter* non tenetur.

In tutelæ contraria

2357 Est laboris ordinarii. Ratio: quia non nisi extraordinarius tutori est bonificandus.

In pignoratitia directa

2358 Est debiti nondum soluti, aut non soluti in solidum. Ratio est: quia hæc actio ante solutionem debiti, aut aliam satisfactionem, non est nata.

In pignoratitia contraria

Est rem post pignoris contractum vitium contraxisse. Ratio: quia de vitio ex post emergente debitor non tenetur.

In actione præscriptis verbis in genere

Est non secuti implementi juxta præscriptum verborum. Ratio: quia reus eo casu ad implementum ex sua parte non tenetur.

In æstimatoria

Est consensus simpliciter dati, nullius rogatione præcedente, ita ut non constet utrum mandatum sit, an contractus æstimatorius. Ratio est: quia eo casu accipiens tantum præstat dolum, culpam, & mediam negligentiam, non autem casum, uti in æstimatoria.

In permutationis actione

Est rei alienæ traditæ. Ratio: quia in permutatione res dari debet, quod in rem alienam non cadit.

In petitione hæreditatis

Est reum possidere titulo particulari. Ratio est: quia eo casu inter partes non est disceptatio.

In actione testamentaria

2364 Est testamenti invalidi, aut infirmati. Ratio: quia eo casu corruunt etiam cætera capitula, nimirum legata aut fideicommissa.

In conditione indebiti

2365 Est soluti per errorem Juris indebiti. Ratio: quia error Juris regulariter conditionem impedit.

In funeraria

2366 Est expensarum immodicarum. Ratio: quia has religio non exigit.

In actione donati

2367 Est proprii usûs necessitas. Ratio: quia sub illa lege donatio censetur esse celebrata.

In actione de dote petenda

2368 Est dotis numeratæ. Ratio: quia negotio adimpleto cessat actio.

In actione de dote repetenda

2369 Est dotis non numeratæ, quemadmodum supra de lit. oblig. explicavi.

In actione ex stipulatu

2370 Est stipulationis inutilis, prout supra de inutil. stipulat. docui.

In conditione ex fideijussione

Est vel excussionis, aut ordinis, vel divisionis, vel cedendarum actionum, quas exceptiones supra de fidejussoribus dedi.

In conditione certi ex solemnibus literis

Est non numeratæ pecuniæ, quam vid. supra de lit. oblig.

In actione quod jussu

Est jussûs paterni de contrahendo super patrimonio proprio. Ratio: quia eo casu pater ex quâsi contractu non tenetur.

In actione exercitoria

Est præpositionis alieno nomine factæ, aut non servatorum finium præpositionis. Ratio: quia tantum in contractus, à magistris nostræ negotiationi præpositis celebratos, & juxta præpositionis fines consentire intelligimur.

In institoria

Est contractum esse celebratum à subinstitore, aut proprio nomine ab institore. Ratio: quia dominum tabernæ tale negotium non ligat.

In tributoria

Est non existentium mercium pecu-

peculiarium, ultra distributas, penès patrem. Ratio: quia hæc actio est limitata.

In actione de in rem verso
2377 Est filiof. aut seruo per reum satisfactum esse. Ratio: quia eo casu cessat æquitas prætoria, hujus actionis fundamentum.

In actione noxali
2378 Est servum à reo non possideri. Ratio: quia noxa sequitur caput.

In actione quadrupedaria
2379 Est damnum ex alterius institutione datum esse. Ratio: quia eo casu ex lege Aquilia agendum foret.

TITULUS XIV.

De replicationibus.

2380 Replicatio est allegatio per actorem contra exceptionem, à reo in iudicio obmotam, facta.

TITULUS XV.

De interdictis.

2381 Interdicta, extraordinariæ actiones, instar actionum sunt,

hinc de his pariter tractandum iudicavit Imperator, ut prima de his tyrones haberent elementa.

Sunt autem interdicta conceptiones verborum, quibus Prætor fieri aliquid aut jubet, aut prohibet, tum maxime, cum de possessione vel quasi inter aliquos contenditur. Ita Harp. h. n. 18.

Interdicta abeunt in interdicta adipiscendæ, quibus possessionem nondum habitam adipisci, retinendæ, quibus habitam retinere, & recuperandæ, quibus habitam, & amissam, recuperare intendimus.

Interdicta adipiscendæ possessionis quatuor sunt: Quorum bonorum, Quod legatorum, à verbis initialibus edicti Prætorii ita dicta, Salvianum, ab auctore sic appellatum, & ex L. fin. C. de Edict. D. Hadrian. toll. à fede, in qua proditum est.

Interdicta retinendæ possessionis duo sunt: Uti possidetis, & Utrubi, & recuperandæ unum: Unde vi. Itaque

* * *

PRIMUM INTERDICTUM

Adipiscendæ possessionis: Quo-
rum bonorum &c.

ad. Tit. 15. l. 1. §. 1. §. 2. §. 3. §. 4. §. 5. §. 6. §. 7. §. 8. §. 9. §. 10. §. 11. §. 12. §. 13. §. 14. §. 15. §. 16. §. 17. §. 18. §. 19. §. 20. §. 21. §. 22. §. 23. §. 24. §. 25. §. 26. §. 27. §. 28. §. 29. §. 30. §. 31. §. 32. §. 33. §. 34. §. 35. §. 36. §. 37. §. 38. §. 39. §. 40. §. 41. §. 42. §. 43. §. 44. §. 45. §. 46. §. 47. §. 48. §. 49. §. 50. §. 51. §. 52. §. 53. §. 54. §. 55. §. 56. §. 57. §. 58. §. 59. §. 60. §. 61. §. 62. §. 63. §. 64. §. 65. §. 66. §. 67. §. 68. §. 69. §. 70. §. 71. §. 72. §. 73. §. 74. §. 75. §. 76. §. 77. §. 78. §. 79. §. 80. §. 81. §. 82. §. 83. §. 84. §. 85. §. 86. §. 87. §. 88. §. 89. §. 90. §. 91. §. 92. §. 93. §. 94. §. 95. §. 96. §. 97. §. 98. §. 99. §. 100.

2386 Est remedium Prætorium ex-
traordinarium, quod datur bono-
rum possessori, seu hæredi præ-
torio contra illum, qui pro hæ-
rede, aut pro possessore possidet,
aut dolo desit possidere, ad hoc,
ut actor bonorum possessor decla-
retur, eidemque hæreditas unà
cum fructibus, & omni causa
deoccupetur. Unde

2387 Habes 1. Actorem hinc esse
hæredem prætorium, seu cog-
natum gradu proximiorum, qui
remedio Civili, nimirum pe-
titione hæreditatis, destituitur,
reum autem possidentem pro
hærede, aut possessore, aut dolo
desinentem possidere, de quo
suprà de petit. hæred. egi.

2388 Habes 2. Extrema per acto-
rem alleganda & probanda esse.
1mum: Actorem consanguineum
esse gradu proximiorum
2dum: Reum aut pro hærede,
aut possessore, aut dolo desisse
possidere.

2389 Habes 3. Finem seu petitem
esse, ut actor bonorum possessor

declaretur, & possessio bono-
rum eidem deoccupetur.

SECUNDUM INTER-
DICTUM

Adipiscendæ possessionis: Quod
legatarum &c.

Est remedium Prætoris extra-
ordinarium, quod datur hæredi
contra legatarium, qui ante adi-
tam hæreditatem legata propriâ
auctotitate occupavit, ad hoc, ut
hæres rerum legatarum possessor
declaretur, & reus possessionem
unà cum fructibus & omni causa
deoccupet. Ex quibus

Fluit 1. Actorem esse hære-
dem scriptum, legatis grava-
tum, reum verò legatarium,
qui propriâ auctoritate rem le-
gatam occupavit.

Fluit 2. Extrema per acto-
rem deducenda & probanda
esse, 1mum: Actorem hære-
dem esse, legatis gravatum,
2dum: Res à legatario propriâ
auctoritate esse occupatas.

Fluit 3. Finem hujus reme-
dii esse, ut actor possessor re-
rum legatarum declaretur, in
ordine ad detrahendam quar-
tam Falcidiam.

TER-

TERTIUM INTER-
DICTUMAdipiscendæ possessionis : *Sal-*
vianum

2394 Est *Prætoris extraordinarium*, quod datur locatori prædii, cui res sunt obligatæ, contra conductorem, ad hoc, ut actor earum rerum possessor declaretur, & reus condemnetur ad illarum deoccupationem. Inde

2395 Inferendum est 1. Actorem esse locatorem prædii, hodie saltem, sive rustici (ab usu etiam) sive urbani, cui res aut expressè aut tacitè vinculo pignoris sunt innexa; reum esse conductorem, saltem illarum rerum possessorem.

2396 Inferendum 2. Extrema per actorem alleganda & probanda esse *1mum*: Contractum locationis conductionis esse celebratum. *2dum*: Res esse actori aut tacito aut expresso pignori.

2397 Inferendum 3. Finem esse, ut actor harum rerum pro securitate locagii aut pensionis possessor declaretur, & reus condemnetur ad hujus possessionis deoccupationem.

QUARTUM INTER-
DICTUMAdipiscendæ possessionis : *Ex*
L. fin. C. de Edict. D. Ha-
drian toll.

Est *remedium Civile extraor-* 2394
dinarium, quod datur hæredi in testamento, nullo vitio visibili laborante, scripto contra possidentem pro hærede, aut possessore, aut qui dolo desiit possidere, ad hoc, ut actor possessor declaretur, & reus ad possessionis deoccupationem constringatur. Inde

Concludo 1. Actorem esse 2395
hæredem in testamento, nullo visibili vitio laborante, nominatum, & reum possidentem pro hærede &c.

Concludo 2. Extrema esse 2396
1mum: Ut producatu testamento originale, nullo vitio substantiali externo infectum. *2dum*: Reum possidere pro hærede aut possessore &c.

Concludo 3. Finem esse, ut 2397
actor possessor hæreditatis declaretur, & reus ad possessionem deoccupandam condemnetur.

PRIMUM INTERDICTUM Unicum recuperandæ possessionis interdictum: Unde vi Retinendæ possessionis; Uti possidetis &c.

2398 Est remedium Prætoris extraordinarium, quod datur possessori rei corporalis immobilis contra turbatorem, ad hoc, ut actor possessionem retineat, & reus à turbatione desistat.

Est remedium Prætoris extra-ordinarium, quod datur è possessione rei immobilis violenter dejecto, contra dejectum, ad hoc, ut actor possessor declaretur, & reus ad possessionem restituendam condemnatur.

SECUNDUM INTERDICTUM

Retinendæ possessionis; Utrubi &c.

2399 Est remedium Prætoris extraordinarium, quod datur rei mobilis possessori contra turbatorem &c. Unde

Dixi: è possessione rei immobilis; nam, si cui possessio rei mobilis sit ablata, agitur interdicto ex Can. redintegrandæ 3. Caus. 3. q. 1. Unde

2400 Patet 1. Actorem in his interdictis esse possessorem, & reum turbatorem.

Deducitur 1. Actorem in his interdictis esse possessorem violenter dejectum, aut spoliatum & reum, qui cum violentia dejecit vel spoliavit.

2401 Patet 2. Extrema esse innum: Ut ex parte actoris allegetur & probetur possessio, 2dum: ex parte rei turbatio.

Deducitur 2. Extremum per actorem allegandum & probandum esse unicum, nim. violentam dejectionem aut spoliationem.

2402 Patet 3. Finem esse, ut actor in possessione manuteneatur, & reo turbatio inhibeatur.

Deducitur 3. Finem horum interdictorum esse possessionis violenter ablatæ aut rei spoliatæ restitutionem.

2403 Patet 4. Hæc interdicta tantum in rei mo- & immobilis possessione differre.

* * *

APPEN-

APPENDIX.

De exceptionibus, interdictis hactenus expositis, opponibilibus.

Exceptio in interdicto: *Quorum bonorum &c.*

2409 Est possessionis titulo singulari habitæ. Ratio est: quia hoc casu inter actorem & reum nulla foret controversia, in quo tamen stat omne iudicium,

In interdicto: *Quod legatorum &c.*

2410 Est cessantis quartæ Falcidæ, aut interesse. Ratio: quia deficiente fine interdicti, & interdictum cessare necesse est.

In interdicto: *Salviano*

2411 Est rerum in prædium rusticum illatarum non oppignoratarum. Ratio est: quia oppignoratio aut tacita aut expressa est actionis hujus fundamentum.

In interdicto: *Ex L. fin. C. de Edict. D. Hadrian. toll.*

2412 Est testamenti, nullo vitio visibili laborantis, posterioris. Ratio: quia tale etiam quoad possessorium derogat priori,

In interdictis retinendæ possessionis: *Uti possidetis, & Utrubi*

Est possessionis vitiosæ v. g. 2413 quod res à reo possideri nequeat. Ratio: quia tali casu non est possessio manutenibilis.

In interdicto: *Unde vi &c.*

Est defensæ possessionis. Ratio est: quia dejectus non censetur, qui alterius possessionem aggressus est. Ubi tamen

Notandum est: Has exceptiones, ubi prædicta summaria iudicia suspendi volunt, in continenti probandas esse, quia parum foret, hæc celeris expeditionis remedia à Præatore prodita fuisse, si exceptionibus altioris indaginem requirentibus possent differri. 2415

TITULUS XVI.

De pœna temerè litigantium.

Proponit hic Imp. pœnas seu 2416 coërcitiones temerè litigantium. Prima est juramentum calumniæ, seu *credulitatis de bona & justa causa.*

2da est pœna dupli contra 2417 men-

mendaces in L. Aquilia, in relictis ad pias causas, & deposito miserabili, quæ in condemnationem in expensas judiciales est immutata.

²⁴¹⁸ 3tia est pœna infamiz in quibusdam causis, quæ hodie regulariter est arbitraria.

TITULUS XVII.

De officio Judicis.

²⁴¹⁹ Denique instructis partibus litigantibus iudex instruitur, & officii commonetur; Est autem Judicis Officium *jus faciendi ea, quæ judici ut judici facienda in-*

cumbunt, puta: judicare secundum acta & acturata.

Officium judicis duplex est: ²⁴²⁰ aliud nobile, quod iudex sua auctoritate, nullâ actione propositâ exercet, quo veniunt fructus & accessiones in rei vindicatione.... aliud mercenarium, quod actioni propositâ inheret, & ancillatur, ut declaratio domini in eadem rei vindicatione.

Hodie cum in foro officium ²⁴²¹ Judicis nobile semper soleat implorari, hanc distinctionem ulterius non deduco, & remisso titulo ultimo de publicis Judiciis ad Jus Criminale, Compendium concludo.

SOLI DEO HONOR ET GLORIA.

*lib. de act
et iud:*

Corr
112. De signis
113. Infractis. N. 61.
114. N. 74. Infractis.
115. N. 74. Infractis.
116. N. 74. Infractis.
117. N. 74. Infractis.
118. N. 74. Infractis.
119. N. 74. Infractis.
120. N. 74. Infractis.
121. N. 74. Infractis.
122. N. 74. Infractis.
123. N. 74. Infractis.
124. N. 74. Infractis.
125. N. 74. Infractis.
126. N. 74. Infractis.
127. N. 74. Infractis.
128. N. 74. Infractis.
129. N. 74. Infractis.
130. N. 74. Infractis.